

LETO II.

ZVEZEK IX.

LJUBLJANSKI

Z V O N.

IZDAJATELJI:

J. KERSNIK, F. LEVEC, J. STRITAR, Dr. I. TAVČAR.

ODGOVORNI UREDNIK:

FR. LEVEC.

V LJUBLJANI.

TISKA „NARODNA TISKARNA“.

1862.

Vsebina 9. zvezka:

	Str.
1. Gorázd: Badona. Balada.	513
2. —b—: Vihár. Pesen.	514
3. Dr. Fr. Detela: Malo življenje. Povest. (Dalje).	515
4. Dr. Fr. Kos: Slovenci za Karola Velikega II.	528
5. S. Rutar: Slevenski Faust.	535
6. Dr. I. Tavčar: Tiberius Pannonicus. (Konec).	537
7. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih.	542
8. Krilán: Najljubša želja. Pesen.	546
9. —b—: Knjiga življenja. Pesen.	547
10. —b—: Pri križi. Pesen.	547
11. Janko Kersnik: Lutski ljudje. Povest. (Dalje)	548
12. J. Jesenko: Zemeljski potresi. (Konec).	553
13. Al. O'Patrik: Pesen Slovence v Amerikancih.	560
14. —r—: Zbirka slovenskih pregovorov iz leta 1592.	562
15. A. Bezenšek: Šolstvo in prosvetni zavodi v kneževini Bolgarski	564
16. L.: Langus in Preširen	567
17. L.: Marskteri rómar gre v Rím, v Kompostélje.	568
16. — Slovenski glasnik	570

Ljubljanski ZVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji: Janko Kersnik, Fr. Levec, Jos. Stritar, dr. Ivan Tavčar.

Leto II.

V Ljubljani, 1. septembra 1882.

Štev. 9.

Madonna.

Balada.

1.

končano! Táke slike ní videl samostán
Še v cerkvi svoji stari, odkar blestí čez plan.“

In čopič in paletó zdaj odloží slikár,
Zrè v sliko, ki obseva jo solnca zadnji žar.

„Čepràv se drug ti v živih topí sedàj očéh,
Odsev njih vender právi žari se tudi v tóh.

Čepràv zdaj drug okuša ust górkih tvojih med,
Rubina njih je vender na sliki tukaj sled.

Čepràv te ní mam žive, nesrečno dèkle tí,
Podoba vender tvoja pred máno zdaj stojí!

Le svéti se v oltárji, obráz takó krasán,
Saj tákega ní videl nobèn še samostán!“ —

In sliko še goreče slikár poljubi zdàj:
„Oj z Bogom, z Bogom, lepa Madonna vékomàj!“

In šel po širnem svetu je mladi umetnik,
Dokàj dežèl je videl, dokàj ustvaril slik.

A dási ga čestíjo, a dási ga slavé,
Iz gláve in iz srca Madonna mu ne gré.

2.

Stojí, stojí na góvi rujàv tam samostán,
K molitvi samotárje v njem vabi zvon glasán.

Končana je molitev — le jeden samotár
Zrè sam kakòr zamáknen na zlati gor oltár.

Zrè v sliko na oltárji, Madonni zrè v oči,
Ki čarobno obseva jo solnca zlati sij!

Káj mu žari se lice, káj mu plamtí okó?
Káj tajno govoreče se ustna mu gibljó?

In vsak dan, ko že bratje ostáve božji hrám,
Ostája pred oltarjem redóvnik Stanko sam.

Zrè v sliko na oltárji, Devici zrè v oči.
Ki čarobno obseva jo solnca zadnji sij. —

3.

Spet vábi samotárje k molitvi zvon glasán,
Káj Stanka pred oltárjem več zreti ní ta dán?

Več ne gori mu lice, več ne plamté oči —
Na odru tam mrtvaškem on v celici leži.

In brzo vsà dežela smrt Stankovo pozvé,
Prečudna govorica od ust do ust pa gré:

Da bil bajè bi ranjki sloveči tist slikár,
Ki slikal je Madonno prekrasno za oltár;

Da hódil je po svetu brez vére, brez Bogá,
V samoti pa napósled je našel mir srcá! —

Gorázd.

V i h á r.

Vihár zdivjá in strah in šum
Prostíra boj ponóčnih trum;
Nad ravnim poljem se boré
In v grozni bitvi se moré!

Zabliska se in zagrmí,
Da kot grohót okrog zvení —
Le bijte se, borite se
Smejite se, moríte se! . . .

Vihár — obup, raván — srcé
In čuvstva trume — oj gorjé!
Kedaj bo kruti boj končán,
Kedaj pokojna bo raván?!

Prostrl po njej se bo pokój,
Nad njó pojenjal bode boj,
Ko cvetje vse se vsulo bo,
Zvenelo bo, minulo bo!

Pa i raván — srcé bo vzel
Rohnèč vihár in bo zapel:
„Vihár sem jaz, strašán vihár
In kot obup sem tvoj vladár!“

—b—

Malo življenje.

Povest.

Spisal dr Fr. Detela.

XVIII.

Solnce je bilo zašlo na kresni večer in le svetlo obrobjeni oblaki visoko na nebu so še naznanjali, kod se je odpeljala zlata luč. Blede zvezde so se jele prikazovati na nebnem oboku. Tiho je prihajala ljuba noč in na lahko kakor mati, ki se boji, da bo vzbudila speče dete, razgrinjala je temno odejo čez trudno življenje, za nočno luč pa si je prižigala zvezdic brez števila. Večerni hlad vabi ljudi iz zaduhlih hiš; v družčinah sedé pomenkujejo se med sabo, a ne tako glasno kakor po dnevi, kajti priroda počiva in ni, da bi jo budil z nepotrebnim vriščem. Vse vesele in glasne stvarce so potihnile in netopirji, ki letajo po zraku, bojé se motiti vesoljni mir. Le slavec še prepeva, ker ne more zaspati in zakasnjen rogač robanti mimo nas kakor pozen pivec, ki se vrača iz krčme domov.

Najedenkrat zablišči velik ogenj na griči: kres se je prižgal. Iz vse vasi se je skupaj znošil les, nakopičila se silna grmada in zdaj gori. Više in više raste plamen, do neba seza žar in rudeči vso okolico in temni svetle zvezde; okrog in okrog pa stoje fantje in dekleta in vriskajo in pojo. Kmalu se olupšajo vsi hribje s kresovi in otroci si jih kažejo in ugibajo, kje gori ta in kje oni.

Tam na najvišji gori pa, kdo ga tam zažiga? Tam ga pa žge divji mož. Suhega štorovja je bil nanosil velik kup in divji ogenj je bil naredil in kuril bo vso noč. Tako govore otroci in pazljivo gledajo kres, ki gori na Strmi peči, če ne bi mogli v blišči razločiti groznega moža. A predaleč je, oči ne sežejo do tja, kjer Pečarjevi in Šimonovi praznujejo sv. Janeza večer. Zraven mogočnega ognja stoji Jurij, v rokah pa ima velik kol, s katerim popravlja grmado,

da ogenj ne udari čez mejo. Razen starega Šimona je družina obeh hiš zbrana okrog ognja in tudi Ožbe je prišel od sv. Florijana sem. Štefan sedi zamišljen na tleh s pipo v ustih, poleg njega pa poskušata deklici zapeti, a nič jima ne gre po sreči. Ožbe prižiga naprej in naprej tobak in pripoveduje, kacega pomena je denašnji večer, kako moč ima praprotovo seme in kako cveto zakladje v skalovji in vmes vpleta dogodke svojega življenja, ki spravljajo poslušalce v smeh. Krasen je razgled z gore. Kamor oko pelja, kres za kresom visoko in nizko na vseh straneh. Jurij je bil ves zamaknen in živo mu je prišel v spomin tisti čas, ko je med vaško mladino veselil se okrog domačega plesa.

Ogenj je že ugašal, ko se je poslovil zgovorni Ožbe in tudi drugi vrnili se domov. Jurij pa je še ostal in moril žarjavico, da je veter ne razpiše in ne raznese v gozd. Tako prijetna je bila noč, da se mu ni mudilo domov. V temi so svetile kresnice okrog njega in gorek veter je šumel po lehkem listju. Jurij je gledal poječajoč kres dolinski in mislil na svoj dom. O božiči, dejal je sam pri sebi, o božiči se vidimo zopet! A prijetnih čutov mu ni vzbujala ta misel: goro bi vender nerad zapustil, goro in pa Pečarjevo družino, kjer je tako zadovoljno in mirno preživel ta čas. Naj bode, kar hoče! dejal je in korakal počasi proti domu.

Prišel je mimo hiše in pred hlevom se ustavi; ni se mu še ljubilo spat iti.

Ko tako gleda v temno noč, zasliši na jedenkrat urne stopinje od Šimona sem. Radoveden stopi Jurij naprej in nopenja svoje oči, ki pa ničesa ne morejo razločiti. Ali Štefan kaj išče? pravi sam pri sebi in se postavi sred pota, da bi ga prestregel. Zdaj, zdaj pride do njega. Štefan ni. Jurij se hoče unakniti, a prepozno je; kakor bi mu noge odrekle pokorščino, ostrmi na mestu.

„Jurij!“

„Lenčika!“ začuje se v tihi noči in lahki vetrec odnese glasove čez hrib in dol. Kakor megla izgine prikazen mimo strmečega Jurija in on stoji in gleda in premišljuje. Ali je ona njega prijela za roko ali on njo? Ali jo je res stisnil k sebi? Ali bode nemara huda? Vse to mu roji po glavi in zdi se mu kakor sanje, kakor prijetne sanje. Dolgo ni mogel Jurij zaspati in vedno si je ponavljal čudni prigodek.

Ko se pa drugi dan spogledata z Lenčiko, pobesi ona oči vsa rudeča in se nasmehne. Jurij je bil srečen, mislil ni ne na preteklost, ne na prihodnost, ne na Anico, ne na koga drugega razen Lenčike in skrival je svojo srečo kakor skopuh svoj zaklad. Le Lenčiki je pravil o njej, ker je rada slišala.

„Kako, da si tod prišla tako pozno?“ vprašal je Jurij.

„Šimonove sem spremila. Kako pa to, da si ti tako pozno zunaj čakal?“

Jurij se je smijal, da se je vse tako lepo primerilo, in Lenčika je bila dobre volje kakor nikdar pred in nič več ni zasmehovala Štefana, temveč obnašala se je proti njemu tako prijazno in tako dobrosrčno, da je bil zopet ves vesel in da je Lenčiko še mnogo bolj ljubil kakor poprej. Samo Anica je tiha ostala v glasnem veselju in če so jo vprašali, zakaj je žalostna, silila se je v smeh, v grenki smeh izgubljenega upa.

Postrežno naključje pa je po desetkrat na dan pripeljalo Lenčiko in Jurija skupaj; povsod sta se srečavala. In koliko sta si imela povedati! Odškodovati se je bilo treba za polletni molk in kaj se je moralo vse premisliti in preudariti! Najnavadnejše reči zdele so se jima tolikanj važne, da si nista nikdar mogla vsega dopovedati. Da bi le zmeraj tako ostalo! dejal je Jurij sam pri sebi in da bi službo katerikrat pustil, na to ni mislil nič več. Le kadar ga je Lenčika povprašala po njegovih starših in govorila o njihini zvezi in kdaj misli stopiti pred očeta, takrat mu je upadlo srce in umolknil je. Ona pa je mislila, da se boji, in prigovarjala mu je, da ga imajo oča radi, da se bodo dali pregovoriti, ker že vedó, da nima Štefana rada; naj bode torej pogumen, kajti čim dalje se bo odlašalo, tem težje bo izpregovoril. Jurij pa jej je ustavljal govorjenje, češ, da se nikamor ne mudi in da je zdaj tako srečen, da si ne želi nikake izpremembe. In po celih tednih sreče in veselja pollaščevale so se Jurija tudi otožne misli, kadar je preudarjal, kaj bo iz vsega tega. A lahko njegovo srce ni hotelo prenašati žalosti, opustil je vsa pre-mišljevanja o bodočnosti in živel tja v en dan v srečni brezskrbnosti.

XIX.

Tako je minil dan za dnevom in bogata jesen je že delila svoje darove. Noben oblak ni zatemnil Jurijeve sreče. Štefan ni več priganjal k ženitvi, trdno prepričan, da ima Lenčika srce le zanj;

vidno pa je hiral, tako da je Matija večkrat zmajeval z glavo in dejal svoji ženi: „Štefana bo vzela zima, le zapomni me!“

Milo se je storilo marsikomu, kadar se je fant ponašal s svojo močjo.

„Pojva vozove vzdigovat!“ dejal je časi Juriju, in če ga ta ni ubogal, nasmijal se je moško: „Aha, bojiš se, da te ne bi prekosil.“

In trudil se je in péhal po nepotrebem vzdigujé težka bremena, da mu je pot oblival obraz. Kadar pa ni mogel več, sedel je zasopel k drugim in dejal: „No, pa pravijo, da sem bolen.“

Smrt pa ne izbira dosti in nikdo ni tako zdrav, da ne bi mogel umreti pred bolnikom na smrtni postelji. Velika nesreča je zadela družino Pečarjevo. Bilo je lepo jesensko popoldne, ko sta Matija in Jurij otepavala orehe; mati in Lenčika sta pa pobirali.

„Pustite, oča,“ dejal je Jurij, „jaz jih sam lahko oklatim!“

„Na to-le drevo še grem,“ pravi oni, „ki je tako pripravno, da bomo prej končali, ker se hitro zmračí.“

Stari mož zleze v drevo. Ko je prilezel že dosti visoko, iztegne se s prekljo, da bi dosegel orehov na konci vejevja. Pri tej priči se mu zlomi veja, za katero se je bil prijel in ki je bila po viharji nalomljena. Mož pade na trda tla, a prileti tako nesrečno na glavo, da si zlomi tilnik. Na silen krik obeh žensk skoči Jurij z drevesa in nese nezavednega moža v hišo. Močili so ga z mrzlo vodo, brizgali mu jo v obraz, drgnili ga po rokah in nogah, a oživel ni več. Jurij teče po Ožbeta k sv. Florjanu, a vsa njegova prizadevanja in vsa domača zdravila niso pomagala nič.

„Če bi bil takoj pri rokah,“ menil je Ožbe, „nemara bi se dalo kaj storiti.“

Matija je bil mrtev in žalost se je naselila na Strmi peči. Šimonovi so prišli žalovat; Jurij pa je tiho opravil svoje delo, potem pa je šel v gozd, naslonil se na drevo in zjokal se kakor otrok. Kdor je poznal poštenega moža, vsak ga je čislal, in kdor je čul vest o njegovi smrti, dejal je: Škoda ga je!

Šimon je šel v Dolino naznanjat nesrečo duhovnemu gospodu in zdravniku in preskrbet pogreb, kajti štel si je v dolžnost očeta namestiti zapuščenima ženskama. Ožbe je naredil rakev. Prvi dan so dejali Matija na mrtvaški oder, drugi dan so ga kropili, kar je bilo prebivalcev v bližini po pogorji, tretji dan pa so ga vzdignili in nesli k počitku na dolinsko pokopališče in žena in hči sta ga spremili do

groba. Jurij pa je taval po svojih opraviilih in sultan je hodil za njim in se mu prilizoval, a ker ga ni pogladil z roko niti ga pohvalil, ulegel se je na tla, stisnil gobec med prednji nogi in mižal.

Tako nenadoma je bila prišla nesreča, da je krepki ženi pobrala za nekaj dnij vso zavednost in da ni Šimon tako skrbno vse urejal in Jurij tako marljivo opravljaj pomnoženi posel, šlo bi bilo pri hiši vse navskriž. Ker je umrl Matija brez oporoke, lotila se je gosposka zapuščine. Šimon je bil izbran za varuha in vestno je zastopal hišo pri vseh priložnostih; lastnica posestva pa je bila Lenčika. Zdaj se bo morala skoro možiti, mislil je Šimon in preverjen je bil Štefan. A žalost o očetovi smrti je tako polnila njeno srce, da ni bilo prostora drugim mislim in občutkom. Vrhu tega je bila tudi jezna na Jurija. Ko je bil namreč Šimon preskrbel nosilce umršemu sosedu, odločil je bil tudi Jurija; a ta mu odreče naravnost svojo pomoč. Šimon se obrne na Lenčiko, ki ni verjela, da bi bilo to mogoče; toda tudi njej odbije prošnjo tako odločno in tako brezobzirno, da je bila globoko razžaljena. Hitro je vzkipela njena vroča kri in z gorkimi besedami mu je očitala nehvaležnost. A njega ni genilo, in nobene besede ni izpregovorila več z njim. „Še do božiča!“ dejal je Jurij žalosten sam sebi, „potlej pa gremo po svetu.“

Človeškega srca ne potare lahko nobena žalost. Bridko žalovanje po umršem moži in očetu izpremenilo se je polagoma v otožen spomin na blagega človeka, ki je prebil zemeljsko trpljenje in se zdaj nad zvezdami veseli. Razvedrilo se je Lenčiki zopet čelo in oči dobile so prejšnji mladi blešk.

Popolnoma je pozabila Lenčika Jurija — vsaj njej se je tako zdelo — dokler je vse njeno srce le naudajala žalost za dobrim očetom in dokler je živel čut razžalitve, katero je morala trpeti od mladeniča. Kakor se je pa vračal mir v dušo, privedel je tudi živ spomin osrečujočih razmer prejšnjega časa in jela je premišljevat, če Jurij morebiti ni imel gotovih razlogov za tako ravnanje. Sama trma ga je, rekel jej je ponos; če bi bil imel uzrok, povedal bi ga bil. Sama svojeglavnost mu je ubranila ubogati. Nasproti pa ga je zagovarjalo njeno srce. Bog ve, kaj mu je bilo prišlo na misel! Brez povoda bi me ne bil razžalil. Morebiti se mu krivica godi. In na misel so jej prišle ostre besede, s katerimi ga je oštela, in kesala se je skoro. Skrivnostno pa se jej je vendar zdelo to vedenje in radovednost jo je gnala vsej zadevi priti do konca. Če je bil brez

uzroka nepokoren, nikdar več ga ne pogledam, tako je sklenila in prvo priliko, ko sta bila sama, porabivši, oponesla mu je njegovo razžaljivo obnašanje.

„Ranjkega očeta si ubogal,“ dejala je, „mater in meni pa nagajaš. Ali te ni sram?“

„Nikar se ne jezi, Lenčika!“ prosil je Jurij. „Očitaj mi pa le, kar hočeš, vse sem zaslužil.“

„Ali tega nisi prej vedel? Glej, tako rada sem te imela, zdaj te pa nimam nič več!“

„Prav imaš, Lenčika. Jaz tudi nisem vreden, da bi mi izkazovala svojo prijaznost. Najina pöta peljeta narazen.“

„To ti je še le zdaj prišlo na misel?“

„Dolgo sem že vedel, Lenčika, dolgo. Pa pozabil sem bil za malo časa, zdaj sem se pa zopet spomnil in ne vem, kako bi dejal, ali da sem žalosten ali da sem vesel, da se od mene obračaš.“

„Pred si se torej hlinil in legal?“

„Ne hlinil, ne legal, Lenčika,“ odgovori Jurij moško. „Kar sem ti govoril, resnica je bila, ki je ne utajim nikdar in nikomur. Žal pa mi je bilo večkrat, da ti nisem razodel vse resnice. Zdaj, ker si se izpametovala, pa poslušaj, kaj ti bom povedal!“

In Jurij jej pove, kdo je in kaj ga čaka, če ga dobi pravica v pest in zakaj se mora ogibati domačega kraja. Strmé ga je poslušala Lenčika in ko je končal, rekla ni nobene besede, dala mu je roko, vsa bleda in hitela proč. V izbo prišedši pa je objela mater in obe sta jokali vsaka nad svojo nezgodo. Govorila pa je zopet z Jurijem, malo, o vsakdanjih rečeh in prijazno; on pa se ni jezil, da mu je usoda tako naglo podrla zračne gradove. Bil je zopet miren, kajti neprijetna skrivnost ni več težila njegovega srca. Če me nočejo več pri hiši, grem si drugam sreče iskat brez vse zamere, mislil si je. A ni kazalo, da bi ga hoteli odpraviti: še le bolj so se držali njegovega sveta in njegovih naredeb. In ko je jedenkrat sam zase stal in premišljeval Bog ve kaj, približa se mu Lenčika.

„Jurij, ali pa nikakor ni mogoče, da bi se sprijaznil z gosposko?“ vpraša ga.

„Jaz ne vem,“ odkima Jurij.

„Sčasoma te bodo menda vendar pozabili?“

„Upam, da čez par let.“

„Recimo, da čakava tri leta ali tudi pet let; kaj pa to? Potlej me pa popelješ pred oltar.“

„Ali s kakšnim imenom, Lenčika, s kakšnim imenom! Ravno takrat se moram izdati. Zatorej, Lenčika, pozabiva, kar je bilo med nama; če ne, potegnem še tebe v svojo nesrečo.“

„Ti nisi torej nikdar prost pred postavo?“

„Nikdar.“

„Pa Ožbe je vender pravil, kako je bil ušel vojaščini. Malo let je bil na tujem in rešen je bil.“

„To je bilo časi, Lenčika, a dandanes je, kakor bi se vragu zapisal.“

„O Bog nas varuj!“ vzdihnila je Lenčika in ga ostavila. Mislila je in mislila na vse strani, a nobene rešilne misli jej ni dal razum, in udala se je v svojo usodo. Materi ni povedala ničesar o tej skrivnosti, sama je nosila svojo žalost in spomin prejšnjih dni. A nerad si človek obstane, da nima nobenega upanja več in po nekaterih mirnih dnevih oglašale so se Lenčiki zopet stare priljubljene misli in zopet je ugibala in ugibala.

„Kaj bi se ti zgodilo,“ ogovorila je zopet Jurija, „če bi se jim sam podal?“

„Da, Lenčika!“ vzklikne Jurij, „to je jedina pot, ki nama še ostaja.“

„Toda hudo te bodo gotovo kaznovali, in zaprli nemara več mesecev?“

„Ne, zaprli me ne bodo,“ pravi Jurij, „ampak puško bom zopet nosil.“

„In koliko časa?“

„Bog ve. Najmenj petnajst. nemara pa tudi dvajset let.“

„O moj Bog! dvajset let bi te ne bilo nazaj!“ dejala je Lenčika in konec je bilo pogovora. Zopet je premišljevala sem ter tja. Bolje čez dvajset let kakor nikoli, dejala si je in teh mislij je bil tudi Jurij, ko mu je zatrdila, da vzame njega ali nikogar. Ko je pa Jurij rekel, da pojde, zadržavala ga je, naj vsaj to zimo še ostane, ko so tako zapuščeni.

„Pa če prej grem, prej se povrnem,“ dejal je Jurij, ki je bil trdno sklenil Lenčiki na ljubo povrniti se k vojakom, naj velja, kar hoče.

„Oh, samo sedaj še ne!“ tarnala je Lenčika. „Nikogar nimava z materjo, ki bi nama pomagal.“ In s strahom je mislila Lenčika na tisti čas, ko se bo Jurij moral ločiti in zdelo se jej je časi, da bi bilo bolje, če on ostane pri njih. Koliko deklic se ne pomoži, dejala si je, zakaj bi se jaz morala! Bog ve, kaj se mu po svetu v tem dolgem času pripeti! Tolažila jo je nekaj časa ta misel, potlej jo je pa zopet zavrгла.

Odkar je umrl Matija, hodil je pogosteje v vas Ožbe, da je žalostne tolažil, kakor je menil. „Jedenkrat mora vsak umreti,“ tako je govoril. „Nekateri pride prej na vrsto, nekateri pozneje. Kaj bolje pa je kar tako na jedenkrat preseliti se v boljši kraj, brez vsega trpljenja kakor pa leta in leta mučiti sebe in druge. Kako tava ta Štefan okrog! Ali bi ne bilo bolje, da bi do svojega sebi odmerjenega časa živel vesel in zdrav kakor nas kdo, potlej naj ga pa pobere smrt v božjem imenu. Ej, mati, le verjemi meni,“ prigovarjal je jokajoči vdovi, „Matiji se zdaj bolje godi kakor tebi in meni. On ne koplje več težke ilovice in se ne boji slabe letine; nas pa Bog ve kaj še čaka! Hudo zimo bomo dobili, hudo, vse kaže tako, in kmalu bo de tu. Kdaj so že odletele lastovke in kako trdno se drži listje drevja, noben vihar ga ne odtrga.“ Svojega najljubšega predmeta pa Ožbe tudi ni pozabil. „No, mati,“ dejal je, „ali misliš hišo res tako pustiti brez gospodarja? Ne bo dobro storilo, meni verjemi! Lenčika je že dovolj stara in vsacega žalovanja mora biti jedenkrat konec. Kar je, to je in se ne da predrugčiti, zato naj pa bo, kakor je božja volja! Mi pa se veselimo, dokler imamo še zdravje. Poglej, mati, Jurija! Ali ni priden fant, kakor se jih mora v zdanjih časih iskati, ali ni dober in pošten? Če ne bo imel dote, he, kaj pa se menite pri vas, ko ni treba nič izplačevati, nič židati, nič popravljati.“ Tako je modroval Ožbe in če je mati omenila Štefana, zmignil je z ramama in dejal: „Le vse po pameti pa tako, da bo prav! Ta revež pa ni za kmetijo. Ali hočeš, da umrjeta dva gospodarja v jednem letu na Strmi peči?“

Lenčika je pač menila, da se še ne spodobi o ženitvi govoriti, a zavernil jo je: „Kaj misliš, dekle, da jaz to za smeh govorim? To je resna stvar, ki se mora dobro premisliti.“

Nekateri ljudje imajo pač posebno veselje in pravi nagon ljudi ženiti in močiti in tem se mora prištevati tudi Ožbe. Rad je omenjal, kako je ta dva pa ona dva vkup spravil in kako se jima dobro godi.

V častno dolžnost si je tudi štel pri Pečarjevih vso reč do kraja izvesti. „Jurij, le tiho bodi!“ dejal je časi in potrkal fantu na ramo. „Ti bodeš tod gospodaril, le zapomni mene pa pameten bodi!“

In če je Jurij ugovarjal, hud je bil mož. „Molči, pravim ti,“ dejal je. „Boš ti stare ljudi učil? Ne bo dolgo, govoril boš vse drugače. Le stoj, še Lenčiki moram Štefana iz glave izbiti.“

In Ožbe je izbijal deklici Štefana iz glave, da se je morala smijati. Ožbe pa si je mël roke, ponosno pogledoval okrog sebe in odhajaje je dejal: „Mati, le meni pusti vse narediti in videla boš, da bo prav!“

XXX.

Videlo se je, kakor bi se hotelo uresničiti prorokovanje Ožbetovo. Štirinajst dnij po Vseh Svetih je bilo in sneg je začel naletavati, od kraja debel in redek, potlej pa droben in gost, šel je čez dan in po noči ni prenehal in na debelo je pokrtil gore in dol. Po vrtu se je drevje šibilo pod belo težo in Jurij je otresaval veje in ovijal mlada drevesa s slamo. Gaz je bilo treba delati okrog hiše in do studenca, od koder so jo Šimonovi speljali do svoje hiše. Ko je sneg ponehal, razgrnila se je megla po obeh straneh gore, dan potem pa je bil jasen in solnce je sijalo in sneg je bliščal, da je jemalo oko; a solnce ni imelo gorkote več; zima je bila tu. Pečarjevi in Šimonovi so bili navezani na svoj dom in omejeni na medsebojno obiskovanje, kajti dokler sneg ne odkopni, ni bilo misliti na izhod. In bile so zime, kakor je pravil Šimon, da so komaj dvakrat prišli iz svojih zametov. Jurij je nataknil kodrastemu sultanu širok greben z železnimi špicami na vrat, kajti radi pridejo po zimi volkovi obiskat osamljene hiše. Puško in nož je vlačil Štefan s sabo, kadar je prišel v vas. „Dobra puška je bolja ko dva prijatelja, dejal je, „in ta-le nož“ — ponosno ga je vlekel iz nožnice — „bo za silo tudi dober.“ Kadar se je pa vračal, stopal je tako urno domov, da je Jurij menil, Štefan bo vse orožje proč pometal, če ga volk sreča.

Čudili so se pa Pečarjevi, ko je na jedenkrat prigazil Ožbe. „To je hoja,“ dejal je in pot mu je tekel po obrazu. „Tacega pa še ne. Do pasu se pogrezam vanj pa moram še gledati, kam stopim.“

„I, kaj pa ste vendar prišli, oča?“ vprašuje Lenčika.

„I, kaj? Kar nimaš v glavi, moraš pa v petah imeti. Pa kdo bi bil mislil, da nas bo zima tako zgodaj zabila! Po ognja sem prišel,

po ognja! Zmeraj sem odlašal iti v Dolino, zdaj je pa v kraji. Še jeden čevelj snega pade, pa smo mi tudi ločeni. K vam sem prišel ponj, da mi ne poide po zimi. Ali ga dobim?"

„Kaj pa, da ga dobite!“

„Ti hentaj ti, do oken je narastel pri nas in s cerkvene strehe sem ga moral ogrebat, da mi je ne podere. — Sultana ste že tudi oborožili. To je že prav. Letošnjo zimo bo treba varovati svoje blago. Kmalu bomo kaj slišali o sivodlakih požeruhih. Na tri strani jaz kar iz hiše lahko streljam, če je treba.“

„Kaj pa bo, oča,“ pravi Lenčika, „če Vas sreča kateri? Ali se niste bali, ko ste šli k nam?“

„A, po dnevi se ta žival z lepa še ženske ne loti.“

„Mislite, da volk tako razloči?“ smeje se Lenčika.

„To je da! Saj se moraš še spomniti — o sv. Pavlu bo pet let, ko so raztrgali Grabnarico, močno, hudo ženo. Zvečer je šla od brata domov; pol ure pred je bil pa šel ravno tisto pot suhi Gašper, ki vodnjake dela. Pa njemu se ni bilo nič zgodilo, óne pa ni bilo domov. Ko so jo šli iskat, našli so v gozdu same ostanke. — Preveč poguma ni vselej dobro. Toda če imaš močnega psa s sabo, ni se ti treba bati. Sultan bi jednemu dal dosti opravka. Da bi pa boječega psa s sabo jemal, to je pa boljše, da sam hodiš, ker volk psa takoj izvoha in posebno jezo ima nanj.“

„Kako je to, ker sta si vender tako podobna?“

„Sam Bog ve: žlahta se večkrat najhuje sovraži in pes pa volk sta brata in menda ga ta zato sovraži, ker se je pes udomačil in svojemu rodu izvrgel.“

Veliko je še Ožbe povedal o volkovih, kajti Bog ve, kdaj bo zopet moči priti, in toliko zgodbe je vedel! Nekoliko so se bile res dogodile, nekoliko pa jih je povekšalo ustno sporočilo. In v kaki nevarnosti je bil Ožbe tudi sam jedenkrat. V rebri sta se srečala z volkom, on pa ni imel pri sebi nobenega orožja, samo steklenico hudičevega olja je imel, ki je v prejšnjih časih služilo tudi mesto vžigalic, in s tem je delal ogenj in se ubranil zveri. „Oh, koliko sem bil prebil tisto noč! Tukaj-le boš umrl, mislil sem, in kdo bo potlej zvonil pri sv. Florijanu? Drugim si rakve delal, sam pa ne boš pokopan! Kaj pa bo počela Meta? Omožila se bo zopet, dejal sem sam pri sebi, pa Bog ve kacega moža dobi! In to je pa tudi res, da se star človek veliko bolj boji smrti kakor pa

mladina. Saj je tudi tista starka, ki so jo na smrtni postelji gospod tolažili, da bo denes že v nebesih večerjala, opomnila, da bi rajša še tu. Jaz sem se pa tudi bal umreti kakor še nikoli. Vender sem bil srečno ušel. Doma sem butil v vrata, da je Meta mislila, da je potres, lasje so mi pa stali kakor ščet. Meta, molek v roke pa moliva, dejal sem, potlej pa hruševca na mizo, danes sem ga zaslužil!“

Tako je pravil Ožbe in se odpravljaj, kajti zmračilo se je bilo. „Kadar sneg skopni, bomo pa Lenčiko možili!“ pristavil je in Jurij mu je prižgal bakljo iz smrekovega lesa, s tuljem ovitega in v smolo pomočenega, kakeršne rabijo, če je treba po noči kam delj iti. Z velikimi koraki stopal je mož proti domu in samo kratki kožuh in kosmata kapa se je videla iz snega.

Doma so praznovali Pečarjevi in Šimonovi božične praznike, kajti pot je bila še vedno zaprta. Ko pa je prišel predpustni čas, obšle so Štefana zopet svatovske misli. Razodel jih je Lenčiki mené, da ga bo zdaj vender že rada poslušala. A zmotil se je; kakor je ljubeznivo govorila o vsakdanjih rečeh, tako pusta je postala, kadar jo je zabaval s svojo snubitvijo. In Štefan je potožil to Pečarjevi materi in tožil doma; in Šimonovim ni šlo v glavo, kaj dekle prav za prav hoče. „Ali ima kacega družega v glavi, ali kako?“ dejala je mati. „Da bi kakemu dekletu snubitev ne bila po vseči, le tega mi nikar ne pravite.“

„Saj nobenega moškega ne vidi,“ čudil se je Šimon, „in z Jurijem menda vender ne vleče.“

„Na to pa še mislila nisem,“ reče mati. „O tem moram pa z Nežo govoriti. To bi bilo pa vender lepo, fanta toliko časa za nos voditi, potlej se pa obesiti na prvega, ki pride Bog ve, odkod.“

Štefan pa se je žalostno smijal tem besedam, kajti njegov ponos ni dopuščal misli, da bi Lenčika Jurija rajša imela kot njega. „Vi pa poznate Lenčiko, da!“ dejal je. „Samo v sé je zaljubljena, pa v nobenega družega. Nad vsakim viha svoj majhni nos. Če vzame Jurija, kaj pa to? Naj ga vzame! Le tako prevzetna naj nikar ne bo.“

Vkljub tem moškim besedam vzbudil se je bil vender sum v Štefanu in okrog Lenčike moledovati ni jenjal. Ko pa je Šimonovka dotaknila se bila te stvari, poklicala je jedenkrat mati Lenčiko k sebi in po nekaterih ovinkih zvedela je vso resnico. „Stara si dosti,“

rekla je mati svoji hčeri, „da veš, kaj delaš in kaj je prav. Premisli in preudari, naglica ni nikjer dobra.“

Lenčika pa jo je jokaje objela in prosila, naj ne bode huda, saj jo bo vedno ubogala.

„Jaz te ne bom silila nikamor,“ dejala je mati, „kakor si postelješ, tako boš ležala.“

Šimonovim pa je rekla, da je Lenčika še premlada in se še ne mara močiti in dasiravno sta se stara dva malo napeto držala, Štefana vender ni odgnala nobena sila, da ne bi šel zdaj pa zdaj v vas. Kajti doma se je neizrečeno dolgočasil: oča in mati sta obravnavala svoje reči, Anica pa je skoro zmeraj molčala. Jurij in Lenčika pa tudi nista dobila priložnosti govoriti med sabo, vedno je bila mati za hrbtom.

Leto je minilo, kar je prišel Jurij na Strmo peč in zima se je zopet bližala svojemu koncu. . . .

„Jurij, ali si ti včeraj po noči streljal? vpraša necega večera Štefan, ko je zopet sedel pri Pečarjevih in pomagal Juriju turšico robkati.“

„Jaz streljal? Ne!“ pravi Jurij.

„Kdo bi pa bil! Ob jednajstih po noči!“

„Po noči jaz spim. In kje bi dobil puško? Ta-le stara cev visi v hiši, na hlevu pa nimam nobene.“

„In se nič ne bojiš?“ pravi Štefan. „Veš, Jurij, ti si navajen ljudnatih krajev. V sredo vasi res ne pride nobena zver. Naš oča so pa bili sinoči doli pri mlinarji in ta jim je pravil, da so mu te dni volkovi tri ovce raztrgali. Dve libri volne je poslal v dar sv. Klemenu, da bi branil volka. Jemlji puško s sabo, Jurij, če ne boš jedenkrat skusil.“

„Kaj pa bodo imeli mati pa Lenčika?“ nasmehne se Jurij.

„Kako pa tudi znam jaz streljati!“ pohvali se Lenčika. „Veš Štefan, kako pokanje je bilo na sveti večer!“

„Izprožiti že znaš,“ meni Štefan. „Toda kdo bi bil pa včeraj streljal, to mi ne gre iz glave. Od sv. Florijana sem se ne sliši in od drugod tudi ne.“

„Ali je še kdo drugi slišal?“ meni Jurij.

„Sam jaz.“

„Tebi se je gotovo le sanjalo,“ meni Jurij.

„Tako sem bil buden kakor zdaj in trikrat sem slišal pok in po konci sem se vzklonil.“

„Morebiti se je zvalil sneg po bregu in zlomil kako drevo ali pa je mraz skalo razgnal,“ pravi Jurij; Štefan pa je bil ves zamišljen in čez nekaj časa vpraša zopet: „Jurij, ali veruješ ti na spomine?“

„Sam še nisem nikdar nič slišal, ne videl, kar bi bilo spominu podobno. Druge sem pa večkrat slišal o tem govoriti, posebno ženske.“

„Ah, Jurij,“ pravi oni, „ti se hočeš norčevati z mano, češ, da sem babjeveren. Nekateri človek je tak, da se sramuje povedati, če je kak spomin slišal; jaz pa nisem tak, ker sem prepričan, da se nesreča človeku naznani, predno se zgodi. Kakor bi bil danes doživel, tako se še spominam večera, predno mi je teta umrla. Koliko je tega? Jednajst let!“

„Ravno jednajst let,“ pravi Pečarka, „ker tistega leta je šla Lenčika k birmi, devet let stara.“

„Vidite, mati! Prav dolgo sem bil ostal pri vas, pa z Lenčiko sva si igrala, ko ste drugi turšico belili. Ko smo pa šli po noči strani, začelo je pri sv. Florijanu zvoniti in zvonilo je kakor hudi uri in dolgo časa. Drugi pa niso nič slišali ali pa niso hoteli povedati. Proti jutru mi je umrla teta, Ožbe pa je dejal, da ni nič zvonil.“

„Teta je bila gotovo že stara,“ opomni Jurij.

„Lehko bi bila še živela delj časa, ker je bila trdna. Veš Jurij, če človek na samoti živi, marsikaj vidi in sliši, kar si ne more razložiti. In zapomni me, da ne bo dolgo, ko bo nesreča zadela katerega si bodi izmed naših ljudi in morebiti tudi mene.“

„E, Štefan,“ pravi Jurij, „kako pa žalostno govoriš. Kdo bi si grenil življenje s smrtnimi mislimi.“

„O jaz si nič ne grenim življenja,“ ugovarja Štefan. „Ampak nesrečo slutim, naj bo že, kakršna hoče. Ti si pa prav neveren Tomaž in privoščil bi ti, da bi se jedenkrat spokoril in spoznal, kako nepredvidno govoriš. Vprašaj jedenkrat Ožbeta, kaj ti bo ta povedal!“

„Ožbe pa res veliko ve o spominih,“ pravi Lenčika. „Samo mislim, da časi malo pregloboko pogleda v kupico, predno kaj sliši.“

Štefan pa se ni dal pregovoriti, da ne bi bil slišal spomina, in malo jezilo ga je, da mu niso vsi verjeli, a zarad tega ni šel nič prej domov.

(Dalje prihodnjič.)

Slovinci za Karola Velikega.

Spisal dr. Fr. Kos.

3. Boji z Obri.

Kmalu po smrti škofa Virgilija godile so se na Bavarskem velike izpremembe, ki niso bile brez pomena tudi za slovenske pokrajine. Leta 768. umrl je frankovski kralj Pipin in sledila sta mu Karol in Karlman. (Ann. Fuld. a. 768, M. G. S. I.). Po smrti zadnjega (671) postal je Karol jedini gospod razprostranega frankovskega kraljestva. A s tem še ni bil zadovoljen, ker hotel je na vse strani raztegniti svojo državo in tako začel boj sedaj s tem, sedaj zopet z onim sosedom. L. 774. vojskoval se je z Langobardi in njihovim kraljem Desiderijem, katere je tudi premagal. Desiderij moral se je odreči prejšnji časti in iti v samostan. Kraljestvo Langobardov s Furlanijo vred in ž njo tudi kos slovenske zemlje, namreč Goriško in del Notranjskega prišlo je v roke Karolu Velikemu. Dve leti pozneje vzdignili so se Langobardi zopet, njim na čelu Rotgaud, vojvoda furlanski, a tudi sedaj z istim vspehom kot prvokrat. Langobardi bili so premagani, Rotgaud ujet in obsojen k smrti (Anñ. Einh. a. 776; Ann. Lauriss. a. 776, M. G. S. I.).

Jako neprijetno moralo je biti bavarskemu vojvodi Tasilu, da so bili Langobardi v bojih s Franki vselej nesrečni, kajti bil je Desiderijev zaveznik in zet. Tasilo bi bil rad prišel do popolne samostojnosti in se za zmerom osvobodil frankovskega jarma, o čemer pa Karol Veliki ni hotel ničesar slišati. Leta 781. opomnili so Tasila papeževi in kraljevi poslanci na pogodbe med njim in kraljem Pipinom, na kar je prvi obljubil pokorščino in dal poroke ali talnike. (Annaliste Saxo, a. 781, Eccardi Corpus hist. I.) Vender prijateljske razmere med Tasilom in Karolom trajale niso dolgo, ker kmalu so nastale med njima vnovič razprtije, katerim je hotel Karol l. 787. storiti konec. Sicer sta posredovala pri papeži v Rimu solnogradski škof Arno in opat Henrik (Hunric), pa kaže se, da brez vspela, ker še tisto leto je poslal Karol proti Bavarski tri armade, jedno iz Italije

na Tirolsko, drugo od severozahoda do Dunava in tretjo, katero je sam vodil, od večerne strani do Augsburga. Ko Tasilo vidi, koliko sovražnih trum ga obdaje, sklene podati se svojemu nasprotniku, obljubi mu znova pokorščino in mu da poroke, med drugimi svojega sina Teodona (Ann. Einh. a. 787; Ann. Lauriss. a. 787; Poeta Saxo, lib. II, a. 787, M. G. S. I.).

Ko pa je frankovski kralj zapustil Bavarsko, pozabil je Tasilo danih obljub, zavezal se je z Obri, bivajočimi po sedanjih ogerskih ravninah ob Tisi in srednjem Dunavu, da bi mu pomagali bojevati se zoper Franke. Ko je Karol to zvedel, sklical je zbor v Worms, kamor je prišel tudi bavarski vojvoda. Ondu so Tasila tožili njegovi velikaši, ker je bil prelomil prisege in se zavezal s poganskimi Obri. Zarad tega so ga obsodili jednoglasno k smrti; vender Karol, zadovoljen, če spravi bavarskega vojvodo samo iz njegove dežele, polajšal je obsodbo in mu dovolil iti v samostan. Tudi je bilo iz dežele pregnanih nekoliko Bavarcev, ker so stali na Tasilovi strani. Karol sam je šel na Bavarsko, tam uredil deželno upravo in postavil namesto prejšnjega vojvode več grofov. Na ta način prišlo je l. 788. Bavarsko neposredno pod oblast Frankov in z Bavarskim tudi večina slovenskih pokrajin, namreč Slovenci na Koroškem, v Pustriški dolini in na gornjem Avstrijskem (Ann. Einh. a. 788; Ann. Lauriss. a. 788, M. G. S. I.). Slovenci stanujoči v Panoniji bili so še takrat pokorni Obrom.

V dokaz, da je Karol Veliki v tem času postal gospod na gornjem Avstrijskem, služi nam lahko to, da je l. 791. potrdil pisanje, s katerim je bil Tasilo, kakor smo že omenili, daroval samostanu v Kremsmünstru več slovenskih vasij in družin (Linhart, Versuch einer Gesch. v. Krain, II, 171, opaz.).

Ko je Karol postal gospod na Bavarskem in si pridobil velik del slovenskih pokrajin, bila je njegova skrb, da je ukrotil tudi divje Obre ali Avare. Kolikor nam je znano, imel je že l. 782. z Obri opraviti, ker takrat so prišli njih poslanci na Saksonsko h kralju, ko se je ravno mudil pri izviru reke Lippe. Poslance sta poslala kakan (Caganus) in jugur (Jugurrus), ki sta imela pri Obrih najvišjo oblast. V naslednjem letu (783) prišli so Obri do reke Anize, ne da bi se bil vnel kak boj. L. 788. hoteli so priti na Bavarsko, da bi bili pomagali Tasilu in tako izpolnili svojo obljubo, a ta takrat že ni imel več oblasti v svoji deželi. Obri so prišli le do reke Ipuše

(Ips) na spodnjem Avstrijskem in bili tam tepeni. Ko so ponovili boj, godilo se jim ni nič bolje kot prvokrat. Drug oddelek Obrov grmel je v istem času iz spodnje Panonije skozi pokrajine ob Dravi in Savi v Furlanijo, kjer jih je Pipin, sin Karola Velikega, premagal in zapodil nazaj (Ann. Einh. a. 788; Ann. Lauriss. a. 788; Ann. Fuld. a. 788, M. G. S. I.).

Obre in Bavarce ločila je takrat reka Aniza. Ravnokar naštetih boji so pač Obre nekoliko ponižali, nikakor pa ne po želji frankovskega kralja popolnoma ukrotili in uničili in zato je bilo treba nadaljevati krvavo vojsko.

L. 790. prišli so oberski poslanci h Karolu v Worms in nato je poslal tudi frankovski kralj svoje k Obrom. Prej ko ne so hoteli na natanko določiti meje med obersko in frankovsko državo, a boji prihodnjega leta nam kažejo, da je bilo dogovarjanje brez uspeha.

Ker Karol Veliki ni mogel svojih zahtevanj od Obrov doseči po mirnem potu, sklenil je pričeti boj, kar se je tudi l. 791. zgodilo. V Regensburgu na Bavarskem zbiral je iz vseh svojih pokrajin vojake, med katerimi je bilo tudi mnogo Slovanov (Ann. Alamann. a. 790, M. G. S. I.). Jeden del armade vodil je sam na južni strani Dunava, drugi oddelek pod vodstvom grofov Teodorika in Meginfrieda šel je dalje po njenem severnem bregu, po reki sami pa so plavale ladje, napolnjene z živežem in drugimi potrebnimi rečmi. Prvikrat je postavil kralj svoj tabor pri Anizi, tedaj na meji bavarske in oberske dežele. Tam ostane Karolova vojska tri dni in prosi božjega blagoslova srečnemu izidu. Potem gre dalje proti vzhodu. Ko Obri zagledajo tako množico sovražnikov na obeh bregovih reke, upade jim srce, popusté svoja utrjena mesta ob reki Kampu in na Kumbergu ter začno bežati. Kumberg je najbrže današnji Kaumberg pri Königstättenu blizu Tullna. (Gl. Mon. Germ. SS. I, p. 176, 177, opaz.) Frankovska vojska pa se je pomikala brez izgube dalje in kmalu je prišel Karol med potjo pleneč, požigajoč, pokončujoč in moreč v Panonijo do izliva Rabe v Dunav, kjer se je nekoliko časa mudil. Ostal je vsega skupaj 52 dnej v deželi Obrov in se vrnil potem z neizmernim plenom, vodeč s seboj nešteto množico ujetih mož, žen in otrok čez Sobotico (Stein am Anger) nazaj na Bavarsko v Regensburg. Izgubil je Karol v tej vojski jako malo vojakov, le neka živinska bolezen pobrala mu je toliko konj, da jih je komaj deseti del prišlo zopet nazaj (Ann. Einh. a. 791; Ann. Lauresham. 791;

Ann. Alamann. a. 790; Fuld. a. 791; Poeta Saxo, lib. III, a. 791, M. G. S. I; Ann. Xantes. a. 791, M. G. S. II.).

Istega leta šel je tudi Karolov sin Pipin s svojo vojsko s Furlanskega čez Slovensko na Obre, premagal jih, njih zemlje pustošil in se potem vrnil zopet nazaj (Muchar, Gesch. d. Steierm. VI, 199.).

V naslednjih letih je Karol še zmerom mislil na boj z Obri. Zarad tega je ostal do poletja 793. v Regensburgu na Bavarskem in delal priprave za novo vojsko, kajti vzel je bil Obrom l. 791. le jeden del, njih glavna trdnjava med Dunavom in Tiso pa je stala še ravno takó, kako poprej. Dal je napraviti l. 782. most čez Dunav na Bavarskem, da bi laglje spravil svoje trume na drugo stran. Imel je v tem času tudi dovolj družega posla, ker treba mu je bilo urediti cerkvene zadeve, kar se je pri nekej sinodi v Regensburgu zgodilo; moral je odstraniti zaroto svojega sina Pipina in nekaterih drugih nezadovoljnežev, kar se mu je tudi posrečilo. Zraven vsega tega pa je dobil vest, da so se Saksonci zopet spuntali in še celo poslance poslali k Obrom, da bi se ti znova vzdignili. Prisiljen je bil tedaj poslati nekoliko vojske tudi na Saksonsko (Ann. Laureham. a. 792; Chron. Moissiac. a. 792, M. G. S. I.).

Leta 793. hotel je kralj vojsko z Obri nadaljevati in Panonijo podvreči popolnoma; ko se mu je pa naznanilo, da so njegove trume in njih poveljnika, grofa Teodorika, Saksonci napadli in pobili, sklenil je Obre še nekoliko časa pustiti pri miru.

Prihodnje leto bilo je sklenjeno, da se Obri potolčejo za vselej. (Muchar, Gesch. d. Steierm. IV. str. 200.). Ta nakana ustrašila je prej ko ne jeden del Obrov, kajti prišli so l. 795. oberski poslanci od Tuduna h Karolu v Lüneburg, obetajoči, da se hočejo podati in postati kristijani. Tudun ni bil glavvar ali kakan Obrov, temveč le jeden izmed velikašev, in poslal je na svojo roko poslance k frankovskemu kralju. V tistem času se je bila že zelo zmanjšala nekdanja moč Obrov in posamezni velikaši, med njimi tudi Tudun, bili so skoraj popoloma samostojni (Dümmler, Südöstl. Marken, Archiv f. Kunde österr. Gesch. X. str. 5.).

Že naslednje leto prišel je Tudun in ž njim precej velika množica Obrov h Karolu v Aachen, kakor so bili obljubili poslanci prejšnje leto, dal se ondu s svojimi ljudmi krstiti, prisegel zvestobo in se vrnil potem z bogatimi darili zopet v svoje domovino, kjer pa je kmalu pozabil svojih obetanj. (Ann. Einh. a. 796; Ann. Juvav.

maj. a. 796; Ann. Laurissen. a. 796; Ann. Fuld. a. 796; Poeta Saxo, III, p. 796, v. 42 sg., M. G. S. I.).

Vender Tudun in drugi, ki so prejeli sv. krst in bili pripravljene podvreči se vrhovni oblasti Frankov, zastopali so le peščico Obrov, večina je bila za stáro svobodo in zoper novo vero in ravno proti tej bilo je treba se še dalje vojskovati. Ker pa niso bili Obri med sabo jedini, boj ž njimi, ki se je l. 796. zopet pričel, ni bil težak (Ann. Laurissens. a. 796, M. G. S. I.). Slovenski vojvoda Vojnimir in furlanski Erik ali Henrik peljala sta svoje čete zoper Obre. (Ann. Tiliani, a. 796 (797); Ann. Laurissens. a. 796, M. G. S. I.; Annalista Saxo, a. 796 Eccardi Corp. hist. I.) Z združeno močjo vzela sta v kratkem času brez posebnih težav njih glavno trdnjavo med Tiso in Dunavom, katero so imenovali Franki zaradi njene zunanje podobe „ring“. Bila je velikanska ograža, sestavljena iz devet koncentričnih, po dvajset kololcev visokih in ravno tako širokih krogov, narejenih iz drevesnih debel, kamna in ilovice in tako velika, da je obsegala več vasij. V sredi teh krogov nakopičeni so bili neizmerni zakladi, kamor so jih spravljali Obri skozi več kot dvesto let. Trdnjavo obersko je razdrila in razrušila frankovsko-slovenska vojska, zaklade pa je poslal furlanski vojvoda Karolu v Aachen. Nekoliko tega bogastva podaril je kralj rimskemu papežu, nekaj cerkvam in samostanom, drugo pa razdelil med svoje zveste služabnike (Ann. Einh. a. 796; Ann. Tiliani, 796 (797); Poeta Saxo, III, a. 796, M. G. S. I.). Obri so se morali podati in obljubiti pokorščino. (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 9.)

Še tisto leto poslal je Karol svojega sina Pipina na čelu Langobardov in Bavarcev na Obre, da bi si še bolj osvojil panonske pokrajine. Ko je prišel Pipin onstran Dunava blizu Tise na mesto podrtega „ringa“, obljubili so Obri v drugič zvestobo frankovskemu kralju, kar je Pipin tudi poročil svojemu očetu na Saksonsko. (Ann. Einh. a. 796; Ann. Lauresham. a. 796, M. G. S. I.) Potem je šel v spodnjo Panonijo med Rabo in Dravo v okolico Blatnega jezera in tam določil, da naj solnograški škof Arno skrbi za pokristijanjenje tam stanujočih Slovanov in Obrov (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 9.). Potem se je vrnil v Aachen in prinesel s seboj iz Panonije ostanke nekdanjega velikega zaklada. (Ann. Einh. a. 796; Poeta Saxo, III, a. 796; Ann. Lauresham. a. 796, M. G. S. I.)

Vender boji z Obri še niso bili končani popolnoma. Bere se namreč o Pipinu, da je pustošil l. 797. s pomočjo Bavarcev in Langobardov zemljo slovensko, o Eriku pa, da je s svojimi Franki in Langobardi premagal Vandale in si podvrigel njih deželo (Ann. Alaman. a. 797; Ann. Guelferbyt. a. 797, M. G. S. I.). Vandali tukaj niso drugo ljudstvo kot Obri; tudi si ne moremo misliti, da bi Pipin plenil zemljo tistih Slovencev, ki so pomagali Frankom vojevati se z Obri, temveč one slovenske pokrajine, ki so bile do zadnjega časa pod oblastjo Obrov. Iz tega lahko sklepamo, da je bil jeden del Slovencev takrat pokoren Obrom, drugi pa ne. Kar pa se tiče Obrov samih, reče se lahko o njih, da so želeli nekateri na vsak način sprijazniti se s frankovskim kraljem, kar nam svedočijo večkratne pošiljatve zaupnih mož do Karola, o čemer pa nasprotna stranka ni hotela ničesar slišati.

Meseca novembra l. 797. prišli so zopet poslanci znova premaganih Obrov h kralju frankovskemu v njegov tabor v Herstelle pri Weseri, prinesli mu bogatih darov in obljubili pokorščino. (Ann. Aaurissens. a. 797; Ann. Tiliari, 797 (798), M. G. S. I.) A kmalu so besedo prelomili, kajti vzdignili so se prihodnje leto zopet. (Ann. Alam. a. 798, M. G. S. I.)

Za gospodarja v pokrajinah, katere so Franki vzeli Obrom, namreč v tako zvani Avariji med Anizo in Rabo in v Panoniji do Drave postavil je Karol Veliki (najbrže l. 796.) svojega svaka grofa Gerolda, kateremu vender ni bilo dano dolgo časa nadomestovati kralja v omenjenih krajih. L. 799. zbrali so se zopet Obri in Gerold je peljal svojo vojsko proti njim, pa bil je uredjé svoje trume in pripravljaje se k boju z dvema drugima umorjen. Ne ve se, kdo je bil morilec, morebiti kak Ober ali pa kak nezadovoljen frankovsk vojak. (Ann. Einh. a. 799; Ann. Augiens. a. 799; Poeta Saxo, a. 799, M. G. S. I.; Einh. Vita Karoli M. c. 13, M. G. S. II.)

V naslednjih letih bilo je še nekoliko majhnih bojev z Obri. Leta 802. bili so Geroldov naslednik, Gotram, potem Kadalok in drugi ubiti najbrže pri Kiseku (Güns), kakor nam neki letopisec pripoveduje. (Ann. st. Emmerammi Ratisp. maj. a. 802, M. G. S. I, kjer stoji ad castellum Guntionis.) Morebiti so jih Obri umorili. Kaže se, da so bili Obri popolnoma podvrženi še le l. 803., ker takrat proti koncu leta prišli so zopet njih poslanci v Regensburg in obljubili Karolu, ki se je takrat zavolj panonskih stvari mudil na Bavarskem,

zvestobo in pokorščino. (Ann. Einh. a. 803; Ann. Laurissens. min. a. 803, M. G. S. I.)

Z divjimi Obri je bil tedaj končan boj, v katerem se je prelilo veliko krvi, pomorilo mnogo ljudij in bilo pokončano obersko plemstvo. Cele soseske izgubile so svoje nekdanje prebivalce in kraj, kjer je stala oberska trdnjava, bil je takō razdejan in opustošen, da ni bilo daleč okrog nobenih človeških bivališč. (Einh. Vita Karoli M. c. 13, M. G. S. II; Monachi Sangall. de gest. Karoli M. lib. II, c. 1, M. G. S. II, p. 748.) Obri so bili tako potolčeni, da so izginili v kratkem času za vselej in že l. 822. omenjajo se zadnjikrat v zgodovini. (Ann. Einh. a. 822, M. G. S. I.) Ta boj prinesel je posebno Frankom veliko koristi, ker dobili so iz Panonije neizmernih zakladov in postali takō čez noč bogatini, akoravno se jim ni bilo treba veliko truditi, ker bojevali so se za njih prid Slovenci, Langobardi in Bavarci (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 7: Franci ac Bagoarii cum Quarantanis . . .). V pokrajinah, kjer so do sedaj prebivali Obri, začeli so se širiti Slovani in potiskati svoje nekdanje tlačitelje zmerom bolj v kot. (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 9.) Že l. 805. obrne se oberski poglavar, ki se je pri krstu imenoval Teodor, do Karola Velikega v Aachen in ga prosi, da bi dal njemu in njegovemu ljudstvu novih bivališč pri Nežiderskem jezeru med Sobotico in Dunavom v gornji Panoniji, ker v dosedanji domačiji delali so mu Slovani preveč sitnosti in nepokoja. Karol je Teodora prijazno vzprejel in mu spolnil prošnjo. Bogato obdarovan vrnil se je ta k svojemu ljudstvu in kmalu potem umrl. Njegov naslednik bil je Abraham, ki se je dal krstiti 21. sept. 805. pri reki „Fischa“ blizu Dunaja (Ann. Juvav. maj. a. 805, M. G. S. I; Ann. st. Emmeram. Ratisp. maj., M. G. S. I.). Tudi sedaj ni bilo konca razprtijam v Panoniji in l. 811. poslal je Karol celo vojsko tjakaj, da bi pomirila Slovane in Obre. Po želji frankovskih poveljnikov poslali so Obri svojega kakana in ž njim tudi Tuduna, Slovani ob Dunavu pa svoje kneže h Karolu v Aachen, ki naj bi uravnal večletne prepire. (Ann. Einh. a. 811; Ann. Fuld. a. 811; M. G. S. I; Annalista Saxo, Eccardi Corp. hist. I.)

(Dalje prihodnjič.)

Slovenski Faust.

Spisal S. Rutar.

Razvoj pravljic, pripovedij in narodnih pesnij je pri vseh arijskih ljudstvih jednak in njih jedro podobno si je pri vseh teh narodih. Kar je splošno človeško, to se povsodi ponavlja, le lokalna prevlaka se izpreminja. Zato lahko trdimo, da so pravljice, pripovedi in pesni skupen umotvor vsega človeštva, v katerem se izgublajo narodne in plemenske posebnosti človeškega duha (E. Tylor, Anfänge der Cultur). Zaradi tega imamo toliko analogij v slovanskem, romanskem in germanskem tradicijskem slovstvu; zaradi tega se nahaja toliko mednarodnih ali vzajemnih pesniških snovij. Napačno bi bilo misliti, da so se te narodne snovi razširile od jednega naroda k drugemu; nasprotno, one dokazujejo, da si je bilo prvotno mišljenje vseh Arijev podobno, in da so torej oni med seboj sorodna ljudstva.

Tako je n. pr. Grimm dokazal, da se pravljica o Polyphemu ne nahaja samo pri Grkih, nego tudi pri Slovanih, Romanih in Germanih, da celo pri Fincih, Tatarih, Arabih (Die Polyphemsage, Berlin 1857). — Tako imajo tudi Srbje in Hrvatje svojega Odiseja v osobi Stojana Jankovića, „vojvode Morlakov“, ki se je l. 1683. do 1699. za Benečane neprenehoma bojeval s Turki. Iz sinjske okolice in Like podil se je globoko v Turčijo in strašil dednega neprijatelja krščanstvu. Njegov značaj v srbskih narodnih pesnih podoben je popolnem Odisejevemu, zlasti glede hrabrosti, moči in zvitosti. Kakor Heraklej kidal je tudi Janković vse leto gnoj Turčinu iz hlevov. (Vidaković, Die freiwillige Theilnahme der Serben und Kroaten an den vier letzten österreichisch-türkischen Kriegen, Wien 1854.)

Ali da preidem na Slovence, moram omeniti, da imamo tudi mi pripovedij in pravljic popolnem sličnih jednakemu blagu drugih narodov. V legendi o sv. Andreji (Slov. Glasnik IV. 73) se pripoveda, da se je moral ta za storjen greh sežgati na grimadi, da je pa njegovo osrčje celo ostalo. Slučajno pokusi od tega mlada deklica in v hipu zanese novega Andreja. Tako se bode po Zoroastrovem nauku čista

devica, hči pobožnih puščavnikov, kopala v svetem jezeru „Kancu“ in od semena Zoroastrovega, ležečega v jezeru, spočela iranske odrešenike Ošederbama, Ošedermaha in Sosioša.

V Novicah (1862, list 22) nahaja se legenda o sv. Matiji, ki je mnogo podobna grški pripovedi o Ojdipu. Sv. Matiji so bile rojenice narekle, da bode očeta in mater ubil. Da bi se to ne zgodilo, gre daleč na tuje, kjer zelo obogati in se z neko grofico oženi. Ko gre jedenkrat na lov, prideta ga roditelja obiskat in ker sta bila utrujena, spravi jih grofica v svojo zakonsko posteljo. Na lovu zve Matija, „da pri njegovi ženi drugi leže.“ Vrne se razkačen domov in ko najde v zakonski postelji dva ležati, odseka jima glave, ne da bi se bil poprej prepričal, kdo sta.

Tudi snov Fausta je Slovincem znana. Na Tolminskem (zlasti v Drežnici) se pripoveduje, da je nekaj študent iz Trente pod Triglavom v Vidmu v šolo hodil. Kakor navadno delajo kmetski starši, tako so tudi Trentarji nosili svojemu sinu kruh in živež od doma v Videm. Ali po zimi padlo je v Trenti toliko snega, da so bile vse hiše zakidane in da ni mogel nihče od doma. Trentarski študent je v Vidmu neizrečeno stradal in v največji sili zapisal se je hudiču, da mu je ta denarja prinesel. Ker pa je bilo to za dušo zelo nevarno, obrne se trentarski študent do sv. Šembilje (Sibilla) in jo vpraša za svet, kaj mu je storiti. Ta ga je naučila, kako naj se hudiča odkriža, in podeli mu celo dar prerokovanja. Študent stori po nasvetu in hudič mu ni mogel nič več škodovati. Vender zaradi svojega greha ni smel duhoven postati in maše brati.

Od Šembilje dobljeni dar je trentarski študent tudi rabil in prerokoval, da pridejo jedenkrat od solnčnega zahoda divji vojaki s kozlovo brado in da bodo vso soško dolino tako oplenili in opustošili, da ne bode moči najti kravjega repa od Predela do Gorice. Vse može odpeljejo ti vojaki s seboj, tako da jih na Tolminskem samo toliko ostane, da se lahko vsi skupaj v senci jednega oreha zberó. Žene bodo tako želele mož, da bodo od gore do gore letale, ker se jim bode zdelo, da tam moška suknja leži. Ali kadar pridejo na omenjeno mesto, ne najdejo družega nego „trhlén stor.“

To prerokovanje nanašalo se je bajè na Francoze, ki so v letih 1797, 1805 in 1809—1813 tudi na Tolminskem gospodarili.

Tiberius Pannonicus.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Konec.)

III.

tem je umiral Crispinus. Kratko pred smrtjo povrnila se mu je popolna zavest in strašno mu stanje vrinilo se mu je z vso svojo grozovitostjo v trpečo dušo. Iz praznega želodca pa so se mu izvijale srdite muke, da je ječé vzdihnil:

„Bogovi so me zapustili! A najhujše je, da moram lačen poginiti!“

Tedaj se je spomnil tudi svoje hčere, ki jo je bil pahnil od sebe. Nekdaj mu je bila povedala, da je zapustila stare bogove, da ne veruje niti v Jova, niti v zmagonosno njega hčer, neskončno Minervo, temveč da se je udala novi veri, pritrošeni iz umazane Judeje.

„Čemu bi se jej srdil?“ šepetal je Crispinus, „Jova moč mi noče pomagati! In v smrtnem trenutku spé mi vsi olimpiški bogovi!“

V tistem hipu prihitela je ženska čez trg, obstala pred palačo ter se pazljivo ozirala okrog. Prišla je tudi k njemu, ki je v kotu kopernel, — in jokaje padla tik njega na tlak. Bila je hči njegova, Evlalija, ki je po znancih bila zvedela usodo svojega očeta.

„Daj mi piti!“ prosil je Crispinus, ko sta se bila zavedla od sreče zopetnega svidenja. Prinesla mu je vode od bližnjega vodometa. In pil je, kakor pije jelen v razbeljeni puščavi.

„Poglej, Evlalija, kako revno moram poginiti, jaz, rimski državlján! Pokončal me je Neron, o katerem čuješ po naših svetiščih, da je velik ljubljeneec bogovom na Olimpu! Ta hudobnež! A mene sovražijo ravno isti bogovi! Malo so vredni taki bogovi! Tvoj bog, pristavil je tiho, imá boljše srce od Jova olimpiškega: pripeljal je tebe k meni, da si mi tolažba v mojih bolečinah!“

Tedaj mu je pričela pripovedovati o boljšem posmrtnem življenji, in o neskončni ljubezni jedinega Boga, ki je kri prelival na gori Golgati! In žarek milosti tega večnega bitja prešinil je starcu srce, da je hotel verovati.

„In Neron bode vržen v večni ogenj?“

„V večni ogenj!“

„Stari bogovi pa bi ga poklicali v Olimp! Evlalija, tvoj bog je tudi moj. Verujem pa, da me zavrgel ne bode, ker tolko, tolko trpim!“

Takrat pričela ga je zapuščati zavest. In Evlalija prinesla je vode življenja, ter mu jo izlila na vročo glavo.

„Kopljem se v hladni vodi, obdajajo me bistri valovi, in solnce sveti na jasnem obnebj. In zopet sem zdrav in bojne trume našega Boga spremljajo me v nebeško zarjo! In rudečih rož je poln vrt, in kakor imperator sem, sedeč na triumfalnem vozu! In sedaj se odpirajo vrata; velikansko, večno, in na zlatih oblakih plujem skozi nje, ter med zelenjem in cvetjem zaspim — tako — sladko!“

Tako je umrl Crispinus!

IV.

Pozno v noči končal je Neron svoje gostovanje. Vstal je ter vina polnim gostom ukazal, naj gredo ž njim.

„Znano vam je, kviriti, vpil je, da so se iz Judeje oglasili preroki krive vere, ki hočejo iz Olimpa spoditi večne naše bogove, ki hočejo še celo imperatorski moj stol v prah razdrobiti!“

„Caesar Avguste, udari jih z močno svojo pestjo, da se bodo zvijali, kakor se zvija črv pod sandali!“

Tegelinus, ki je izpregovoril te besede, dodal je še, obrnivši se k tovarišem:

„Kdo naj bi vzel Caesarju Avgustu imperatorsko oblast! Če se združi vsa zemlja, ne mogla bi tega!“

Delal se je, kakor bi govoril to samo svojim prijateljem, tako da bi ga ne čul imperator. Ali govoril je glasno, da ga je moral čuti tudi Neron.

„Kaj praviš, Tegeline,“ oglasil se je senator Pansa, „kaj praviš: vsa zemlja! Če bi se sam Jov, na Ossi večni gospodar, združil z železnim Martom, ne mogla bi tega!“

Tudi ta je govoril tako glasno, da ga je čul imperator. Tegelinus pa ga je prav strupeno pogledal, ker ni ljubil tistih, ki so ga v prilizovanji prekositi skušali.

Neronu je v istem hipu tolsti obraz prešinilo hudobno sovraštvo in zakričal je:

„Da, Tégeline, vzdignil bodem svojo pest, ter jih strl kakor črva! Denes pa vam bodem posvetil s svetilnicami, kakor jih to starodavno mesto še nikdar ni gledalo!“

Peljal jih je na vrt, ležeč za cesarsko palačo. Na nebu sijala je izmed temnih oblakov blede luna, ter obsevala visoka drevesa, da so napravljala dolge sence, padajoče po vrtnih gredicah. Nad palačo nakupičilo se je bilo črnih oblakov v mogočno gručo, ki je imela podobo velikega zmaja.

„Glejte vam nebeškega zmaja, vpil je Neron, moja podoba!“

Stopili so na povišano, nekaki terasi jednako mesto. Pod njimi se je razprostiral plan, in v prvem hipu videla se je gola gneča vojaščine, s štrlečimi sulicami in svetlimi čeladami. Ko pa so očetje senatorji bolj pazljivo pogledali po prostoru, opazili so dve dolgi vrsti kolcev, na katerih so bile privezane nekake slamnate kepe. Sedaj pa sedaj se je taka slamnata masa premakniti skušala, in če je surov vojak s kopjem sunil v njo, pokazala se je na slami rudeča kri!

Tedaj je stopil pred imperatorja centurio ter povedal, da je še nekdo tu, ki ni med tistimi, koji so v smrt določeni. Z začudenjem čul je Caesar, da se je med potem pridružila jetnikom mlada deklica, ki hoče sedaj po vsej sili, da bi jo peljali v smrt.

„Zgôdi se jej volja!“ dejal je s hudobnim smehom. Potem pa je dostavil mrzlo: „Pripelji jo sem!“ Trepetaje stopila je Evlalija pred imperatorja in pijano njega druhal. Kri jej je zalila mehko lice. Začule so se umazane opazke, združene s hripovim smehom. Sam imperator dejal je zaničljivo: „To je pretanko in prešibko! Če hoče umreti, patres conscripti, naj umrje!“

In že je hotel ukazati, da bi jo vlekli na morišče, ko je stopil pred njega tribun Tiberius.

„Caesar Avguste! vzkliknil je, pusti jo meni! Že davno jo ljubim!“

Napravil se mu je tenak smeh okrog ustnic, potem pa je izpregovoril: „Bogovi! če ti je všeč, tribun, vzemi jo!“ In obrnivši se k družbi dostavil je imperator: „Barbar pač nikdar ne zataji slabega svojega ukusa!“

Evlalija stopala je nehoté za tribunom, ki jo je odpeljal iz gneče. Tik debelega drevesa sta obstala. Treslo se jej je telo, in ni si upala dvigniti očesa k njemu, ki je ravno kar očitno povedal, da jo ljubi. Ali že pred imperatorjem ga je bila spoznala. Živila se je

nekaj s tem, da je prodajala cvetice po mestu. Tedaj je rumenolasi tribun lazil za njo, kupoval njeno cvetje, ter jej hvalil tudi cvetoči obrazek. Bala se je pregrešne ljubezni ter se preselila v drugi oddelek mesta, kjer je skrita ostala pred njim. Sedaj pa sta stala molče na mestu, in tudi tribun ni dobil poguma, da bi izpregovoril prvo besedo.

V tistem hipu zažarilo se je med drevesi, ondu pred imperatorjevo družbo plapoleli so ognjeni jeziki, kakor bi švigali iz zemlje. O grozovitem pogledu okamenela je surova družba, da je molčeč in strmeč ozirala se po prvih krščanskih mučenikih. Ti pa, ki so umirali v ognja plamenih, molili so k svojemu Bogu, in iz stotero ust se je oglasilo: „Pater noster, qui es in coelis!“

A ta molitev, pričetkom močna kakor grom, postajala je slabejša in slabejša, dokler se konečno ni skrčila v jeden slaboten glas, ki je vzdihoval iz plamena: „Pater noster, qui es in coelis!“

Take svetilnice prižgal je imperator Neron svojim gostom, ko so v pozni noči zapuščali njegovo palačo!

* * *

Evlalija se je solzila ter ihtela: „Moja dolžnost je bila, da sem umrla z njimi.“

„Čemu hočeš umreti? izpregovoril je Tiberus strastno, „poglej, od tedaj spominam se te v ljubezni, ko sem kupil prvi cvet pri tebi. Že tedaj rodil se je sklep v meni, da bodem samo v tvoji družbi zapustil to mesto!“

Sramovala se je prav močno ter mu tiho odgovorila: „Moj Bog mi ne dopušča, da bi te ljubila!“

Kdo je ustvaril zemljo?“ vprašal je.

„Bog!“ odgovorila je hitro.

„No vidiš, če je torej tvoj Bog ustvaril zemljo, ustvaril je tudi mene in tebe. In zatorej pravim, da tudi tvoj Bog ljubezen dopušča!“

„In moji bogovi jo tudi dopuščajo, nadaljeval je kipeče. Pojdi z mano, Evlalija! Ti ne poznaš prekrasne Panonije, in ne mogočne Save, ki moči s svojimi valovi panonska polja in zelene travnike. Ondu, kjer udarja naša reka ob znojne nebokipečih snežnikov, katerih vrhovi nikdar ne izgubé belé odeje, odpira se med zeleno gorovje domača moja dolina. Stoletni gozdovi razširjajo se po gorskih planinah,

v senci pod košatimi vrhovi bega vitka srna in jelen hitronožni strmoglavi čez prepade. V sruđu lomi tur debela mnogoletna; ob večji tišči se ris s svetlimi očesi in okorni medved valja se po resji! Nad vsemi pa gospoduje naša pušica, ki pere ostrino svojo v krvi dan za dnevom! Evlalija, v te kraje pojdi z mano! V nižavi vre ti voda, peneč se drvi po strugi, založeni s skalovjem starodavnim. V dnü pa se vlačijo težke ribe, pluskajo za plenom ter obračajo trebuhe bele okrog skalin! Sredi gozdov, pod Blegašem z zelenim vrhom leži ravnina, in v ravnini tej dvor starih mi roditeljev. Vzpomladi obdaje ga cvetje češnjevo in v polletji valovi rumene pšenice! Stara pa vzdihujeta noč in dan po meni, in bogovi znajo, živita li še, ali ne? Če pa jih pokriva zemlja, težko sta umrla! Ali če živita, vzprejela te bodeta z radostjo, z radostjo te vzprejela bode tudi stoglavna njiju družina!“

„Ali jaz ne verujem v bogove vaše!“ odgovorila je tiho.

„Mi nismo Germani, dejal je ponosno, pri nas si prosto volimo vero in bogove!“

Plamteče svoje oko obrnila je proti njemu. Dolgo ga je gledala, in ko je luna predrla oblake, opazil je roso pod njenimi trepalnicami. Očividno borila je boj v svoji duši, ali konečno je zakopernela:

„Ne morem, ne smem! Moja dolžnost je umreti!“

V tistem hipu izvila se je iz teme visoka, črna podoba. V luninem svitu zablščala se je gola glava, ki je nosila samo vrhu čela mogočen šop las. Po svetem obrazu razlita je bila milina ljubezen. Evlalija se je zgrudila na tla ter vzdihnila: „Odpusti, sveti učitelj!“

Takoj se je sklonil k njej, dvignil jo od zemlje ter izpregovoril z mehkim glasom: „Živi, veruj in ljubi!“

Neskončna radost je prekipela v dekletu, in ko jo je oni peljal proti Tiberu, zgrudila se je temu v naročaj, ter jokala polna sreče in veselja. Prouzročitelj vse te sreče pa je izginil v noči. Bil je sveti apostel, kojega nasledniki so pozneje na razvalinah imperatorskega sedeža vladali vesoljni svet!

Drugi dan privolil je Neron, da se je smel Tiberius povrniti v svojo domovino. Ž njim je šla tudi Evlalija. Potem pa sta izginila v valovih zgodovinskih.

Pač pa se pripoveduje, da so prvi oznanovalci svete vere v Panoniji že dobili malo vrno družbo, o kateri se ni vedelo, kdaj je nastala. Morda sta Evlalija in Tiberius v zvezi ž njo? Kdo ve?

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal J. Trdina.

10. Divji mož, hostni mož, hostnik.

(Koniec.)

Dod Lukenjskim gradom nahaja se jazbina s prostorno otlino in lepim kapeem, katero hodijo gledat ne le gospoda, ampak tudi bližnji vaščani. V tej jami je prebival divji mož, ki je gostom kaj rad upihal luč ali pa jim še drugače kaj ponagajal. Neko nedeljo prosili sta grajščaka dve lepi deklici, Kresetova Katra in njena prijateljica Lenka, da bi smeli iti v jazbino. Prosili sta ga zgolj iz prijudnosti, ker dovoljenja prav za prav ni bilo treba. Prijazni gospod jima je prošnjo iz srca rad uslišal in se potem četrť ure prav prijazno ž njima pomenkoval. Po krščanskem nauku sta šli v jamo in sta vzeli s seboj, da bi bili brez skrbi, blagoslovljeno svečo. Katra je svetila in korakala naprej. Komaj sta začeli ogledovati in otipavati bleščēci kapec, stopi iz stranske jame divji mož in svečo upihne. Bil je visoke rasti brez brade, oblečen po lovsko in jako podoben grajskemu gospodu. Lenka je pobegnila precej, ko se je prikazal in dospela srečno iz jazbine na plan. Katra je prišla za njo še le čez pol ure, češ, da je v temi pravo pot zgrešila. O divjem moži je pravila, da jo je zgrabil, ali jo precej izpustil, ko se je prekrizala in začela moliti. Prav čudno pa se je zdelo ljudem, da si je kupila še tisti teden v Novem Mestu novo, lepo in drago obleko. Povpraševali so se v čudu, kje je dobila denar? Čez nekaj mesecev pa se je razglasila o njej novica, kakeršne prečinska župa še nikoli ni čula: da zahaja k divjemu možu in da ni več sama. Nastal je tak hrup, kakor da bi se bil punt vnel. Katra se umakne obēi razdraženosti v Ljubljano. Čez pol leta se vrne zdrava, čvrsta in cvetoča; tako lepa še ni bila nikoli. Celó tercijalke so migale z ramami in govorile potolažene: obsodili smo jo prehudo; taka znamenja ne lažejo: Katra je poštena.

Ker je izročil Kresè gospodarstvo sinu, šla je kmalu od doma in si dobila službo v Lukenjskem gradu. Izpolnovala je svoje dolžnosti tako zdušno in skrbno, da se je gospodi brž prikupila. Gospa je ni mogla prehvaliti. O vsaki priliki je zatrdila, da tako dobre dekcle še ni imela. Priporočila jo je svojemu skrbniku in logarju in on jo je res snubil in se ž njo poročil. Mož je bil že bolj postaren, ali jako blag in tudi denaren. Katra je pojedla pri njem več zajcev in kljunačev, nego so jih njene vrstnice videle. Ob nedeljah in praznikih je prišumela v cerkev vsa v svili in mrežah. Kadar je prišla v krčmo, posadili so jo povsod na prvo mesto. Gospodje jej niso dejali nikoli drugače kot: „gospa Kati“. Kmetom se je zdela ta čast nekoliko prevelika, ali toliko so se sčasoma vender le podali, da so jo vikali „od sebe“.

Ker jej Bog ni dal otrok, vzela je za svojo ljubljansko siroto, malo Katrico. Punička jej je bila tako podobna, da bi bil vsak tujec prišel, da je njena hči. Grajska gospa je pa zapazila še neko drugo podobnost. Ko je Katrico božala in milovala, kar ostrmela je, plesnila z rokama in velela: Bog in sv. božji križ, poglejte no, ta otrok ima za levim ušesom tako znamenje kakor moj gospod, rudečo zvezdico s petimi žarki, ali ni to čudno? Tudi drugim ljudem se je to čudno zdelo, ali ne vsem. Nekateri so se pomenljivo muzali in si namigavali, češ, mi nismo taki brglezi, da ne bi znali pogoditi, kako se je vse to naonegavilo. Pametni možje pa so govorili: Misli se slobodno, kar se hoče. Tudi nam se dozdeva, da ne bi bila brez „divjega moža“ Katra nikoli taka gospa; ali kdo je svetil, da bi jej mogel kaj dokazati? Tudi za to reč bo najbolje, da poslušamo stari pregovor: Vsaki pometaj svojo hišo, pa bo povsod snažno! —

Rayno tisti čas je zahajal v Lukenjski grad prav pridno neki prošt na skrivne veselice, o katerih sem zvedel samo to, da so spadale med prepovedane. Ta gospod imel je tudi to napako, da je odiral kmete še skoraj grje nego nemški baroni in grofi. Zahteval je, da mu delajo tlačani ne samo brez plače, ampak tudi na vso moč pridno in z veseljem! Če mu je hlapec koga ovadil, da je nemaren, ukazal je vselej: Namažite ga dobro z brezovim oljem! Te besede so se zdele vsakemu tem bolj grozne in razžaljive, ker jih je izustil s sladkim smehom in v mehkem idrijskem narečji, ki se jako lepo pristane nežnim ženskim, nikakor pa ne trdosrčnemu samosilniku.

Te nespodobnosti je divji mož zvedel in ko se je pripeljal prošt pozno zvečer do jazbine, zgrabil je kočijo in jo prevrnil. Ali prošt, ki je mislil drugi dan v grajski kapeli maševati, imel je pri sebi sveto hostijo. Vzemši jo v roke zarotil in preklel je divjega moža, ki se z Bogom ni mogel boriti in je rjové pobegnil. Od takrat ga ni nihče več videl, pa se ne ve, ali je poginil ali pa se preselil v kako drugo jazbino. Starci se kdaj pa kdaj še zmerom radi spomnijo njega in srečne Kresetove Katré. Mladina pa imenuje take povesti „prazne marnje“ in se jim smeje.

Iz krasnega ali mračnega Lukenjskega zakotja premaknimo se na zeleno in veselo goro, katéra se vzdiguje nad cesto, gredočo iz Soteske v Podturen in je tako neizrečeno bogata z razvalinami, jamami, strahovi in divjimi možmi. Najlepše stanovanje si je dobil vsakako tisti hostnik, ki je živel v Rožeški jazbini. V njej se je mogel sprehajati, če je hotel, skoraj pol ure daleč in se veseliti spotoma čudnih podob, katere je ustvarila kapljajoča voda. Nihče mu ni kalil miru, dokler se ni domislila soteška pivovarnica, kako dobro bi bilo po letu spravljati pivo v hladno jamo. Te prazne in kalne plaže se je divji mož neki tako ustrašil, da je pobegnil. Če je ta zgodba resnična, dokazovala bi, da je imel nepokvarjeno grlo in da je pijačo bolje poznal nego tista gospa, ki je hodila to „pivo“ pred jazbino pit in je nekatere krati celo trdila, da je „izvrstno!“ — Za prerastenimi podrtinami Rožeškega grada odpira se strahovito brezno, v katerem bi se skrila marsikak slovenski zvonik. V globočini zima menda nikoli ne mine. Na dnu se nahajajo kepe snega in ledena skorja še o kresu. Glasoviti poštenjak in kmetiški modrec Poglajen (z Riglja pri Toplicah), ki je učakal do sto let, videl je v megleno jutro, ko je bil še majhen, v tej prepadini velikana, ki je stal na glavi. Bil je tak dolgàn, da je trkal z opetnicami ob gornji rob navpičnega skalovja, ki oklepa brezno v silni višavi onkraj rožeških razvalin. Bil je uverjen, da je ta velikan divji mož, družega mi pa o njem ni mogel nič povedati, ker se ga je zbal in utekel.

Pol ure od tod je še jedna, ali mnogo manjša jama. Tudi v njej je stanoval divji mož, ki ni bil prav velik, tem bolj pa samogolten. Ko se je zdrsnil gospodarju v prepad vol, planil je po njem, da bi ga raztrgal in požrl. Ljudje so se morali z njim hudo rovati, predno so mu plen ugrabili. Jeden rog je volu odlomil in je po noči dostikrat vanj trobil. — Ves drugačen nego ta

krvolok je divji mož, ki gospoduje v svoji globoki jazbini nad Loško Vasjo, četrť ure od Soteske in tri četrti ure od Toplic. Ta del slovenske zemlje ni najzadnji za imenitnosti. Griči in hribi se ponašajo s starinskimi tabori in razsutimi gradovi nemških razbojnikov in pijancev, Toplice se hvalijo s svojo zdravo, gorko vodo, Krka z raki in rastočim kamenom, Dvor in Soteska z obrtnostjo, Loška Vas pa s svojim slavnim, divjim možem, ki se mora imenovati zaradi svoje olike, blagodušnosti in pohlevnosti vsakako prvak vseh slovenskih hostnikov. Brez njega bi bila ostala ta vas neznana rojakom gotovo še veliko let, morebiti tudi na vekomaj. Loški divji mož še ni nikomur nič škodil. Ko je padla pastirju v njegovo jamo krava, ni se hotel tujega blaga niti dotakniti. Brez nejevolje je gledal, ko so spustili človeka po vrvi, ki je žival prevezal, da so jo mogli nazaj potegniti. Ker ga skrbi, da se ga ne bi kdo ustrašil, ljudem se niti ne prikazuje. Družba hostnih mož mu se mrzi, njihove surove veselice ga ne mikajo. Mirno živi v svoji gorki jami, in da mu se ne bi tožilo, našel si je zvesto, krotko in dobro tovarišico in gospodinjo, ki poje z njim in Preširnovno nuno vred: Le celico najno zapriva — prostosti sveta ne želiva! Že sam zakon ga povzdiguje visoko nad vse hostnike, kajti se dozdej za nobenega družega še ni zvedelo, da bi bil oženjen. Jazbino zapušča samo jedenkrat v letu, kadar gre kupovat ajdove moke za — žganjce! Če uživa še kaj družega, ne vem, to pa je dokazano, da so žganjci njegova vsakdanja in najljubša hrana in poglavitna radost in tolažba njegovega želodeca, srca in življenja. Ker jih je tako v slast, ni dvombe, da mu jih zna žena izvrstno kuhati in beliti. Ko mu jih prinese na mizo, ne prisede k njemu, ampak mu gre brž druge kuhat, ker ga hrepenenje po tej jedi nikoli ne mine. Vprašal sem vaščanke, če divja žena ne je žganjcev in sem dobil odgovor: Morda jih, ali najljubši je brž ko ne tudi njej — kafetek! Nu, mislim si, že prav! Bog jej ga blagoslovi! Pridni gospodinja se ne sme ta dobrota zavidati, ker jo zasluži. Loški divji mož je res da neskončno pohleven in prijazen, ali bi se hudo zmotil, kdor bi mislil, da mu sme zabavljati brez kazni. Po višavah nad Loško Vasjo klatil se je kočevsk krošnjar. Ker si ni znal najti družega dela, začel je metati v jazbino kamenje in je izbil divji ženi iz rok kuhalnico! Prestrašena pokliče moža, ki plane iz jame in postopača zgrabi. Da je bil kak domač paglavec, bil bi ga najbrž potresel malo za vlase ali ušesa, dal mu breco in ga zapodil. Ko pa vidi, da mu

je prišel nagajat na dom tuj potepuh, prime ga taka grozna jeza, da izruje z jedno roko bukev, z drugo skalo in ubogega Kočevarja tako nemilo združne in premlati, da ni ostalo nič družega kakor kupček krvavih cap in koščic. Ta zgodba pomni se dobro še dan denašnji. Lani sem se sprehajal neko popoldne po Loški Vasi: pastirji so gnali ravno na pašo. Na konci vasi stal je mal, dobrovoljen možiček, ki je ustavljal in svaril žive fante: Varujte, se otroci, in ne mečite v jazbino kamenja, da ne izbijete divji ženi kuhalnice iz rok!

Najljubša želja.

Na vrtu pod staro hruško
Sedijo mladenke tri,
Pa lepih mladenek jedna
Družicama govori:

„Oj, dragi družici moji,
Povejte zvestó vidvé.
Kaj neki bi zdaj od vsega
Imeli najrajši vé.“

Pa reče mladenka prva:
„Jaz robec si nov želim,
Oj robec prekrasno písan,
Da glavo ovíjem ž njim.“

Pa reče mladenka druga:
„Jaz krílo želim svetló,
Iz svile najmečje tkano,
Spreminjasto prav lepó.“

In reče mladenka tretja:
„Jaz prstan bi rada zal,
Iz čistega skóvan zláta,
In kamen v njem svetál.“

Po vejah na stari hruški
Pa ptiček mi živ skakljá,
Poslušá déklice mlade,
Dé drobni jim ptiček ta:

„Oj čujte me dečle mlade,
Oj čujte me, dečle tri,
Kar ste govoríle zdaj-le,
Gotovo resnica ni.“

Oj ljubši ko robec, krílo,
Oj ljubši ko prstan zlat,
In ljubši ko vse na svetu —
Zdaj vsaki bi mož bil mlad.“

Spoglédajo se mladenke,
Lehkó zarudé vse tri . . .
Kakó, ko bi res le bilo,
Kar drobni vam ptič velí?

Krilân.

Knjiga življenja.

Srpó mi duh na knjigo zrè —
 Življenja mojega je knjiga!
 In ko boleš se burno dviga,
 Srpó mi duh na knjigo zrè
 O tožnih dnevih javljajo
 Posámezni listóvi njeni;
 Nikjeri luči v njih svetlé ni —
 O tožnih dnevih javljajo!
 Naj zabim jih, naj zabim jih!
 S krvjó boleš jih je písala,
 Da duša je na glas plakála —
 Naj zabim jih, naj zabim jih!
 Oj ti dekle, lepó deklè,
 Na tēbe naj spomin vzbudí se
 In s krēpkó silo naj glásí se —
 Oj ti deklè, lepó deklè!
 Strani' poslednje nosijo
 Povsod imé premilo tvóje,
 In pa izrāz ljubezni mōje
 Strani' poslednje nosijo!
 Jedno to je žar svetāl
 V življenja mōjega temóti:
 Podoba tvója v vsej krasóti
 Jedino to je žar svetāl!

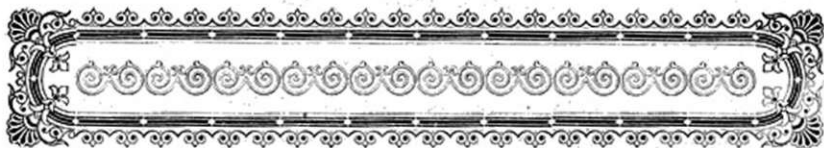
Ostáni zvest mi, angelj moj,
 Ti moje vse na žalnem sveti!
 Le v krasnem, nevenljivem cveti
 Ostáni zvest mi, angelj moj!

—b—

Pri križi.

Pred tábo padem v práh zemljé
 Na tuji zēmlji, križ leseni!
 In ko vetróvi vró ledéni,
 Razjeda mi boleš sré.
 Oh gol in pa razsut stojiš,
 In náte gledam zdaj otožno,
 Ihtēč glasno, molčē pobožno,
 In poln tolažbe se mi zdiš!
 Spomin na dom se mi budí
 Na malo hišo, vas bogáto,
 Na polje širo, klasje zlato,
 Ki tam prijazno mi zori!
 In pač stoji mi križ lesén.
 Odičen z zgodnjimi cvetóvi,
 Oh támkej pa ne vró vetróvi
 In tam mi ni pogléd meglén.
 Samótni križ, razpali križ
 Bridkó na tēbe se oziram,
 Oziram se, solzé otiram
 Ko tukaj mi molčē stojiš!
 In tjà mi splava vid v nebó:
 Oh! Bog dobrotni, Ti me vodi,
 Ti mi usmiljen oče bodi!
 Srénó te kličem in glasno! . . .

—b—

Luterski ljudje.

Povest.

Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

tem pa, ko sta ta dva moža kovala gori v gradu svoje naklepe, v tem odprla so se bila že potihoma zadnjestranska grajska vrata, in ven sta stopili dve ženski osobi.

Bili sta Olga in teta Mara.

Odšli sta tiho na vrt in tam v lopo na spodnji strani. Teta Mara tresla se je ko šiba na vodi in ostala pri vhodu v lopo skrbno na vse strani gledaje. Olga pa je sedla k mizi ter podprla glavo z obema rokama.

„Oh, Olga,“ šepne teta ter potegne svoj robec še bolj tesno okolo vratu, „kam si me izpeljala? Mene je groza, če pomislim —“

„Teta, obljubili ste mi, in česa se Vam je bati?“

Molčali sta potem obe.

Čez nekoliko časa reče zopet teta:

„Gori je še luč! Ona dva še nista odšla!“

Olga ni odgovorila.

Bila je temna noč in nebo oblačno; po senožeti pod vrtno glasilni so se murni, in z drevja na vrtu padel je sedaj in sedaj piškav sad ter udaril z gluhim lopotom v travo.

Gori v grajskem oknu ugasnila je luč, in teti je bilo, kakor bi se jej odvalil težak kamen s prsij.

„Sedaj gresta spat!“ reče poluglasno v lopo; pogum jej je bil pri tem tako porastel, da je čez nekoliko časa šla proti vratom gledat, se li še pričakovani ne bliža. Pod stopinjo njeno je na lahko zahrščal pesek, in to je opozorilo ona dva poslušalca gori v oknu.

Teta se je vrnila zopet proti lopi.

„Morda ga ne bo?“ šepne zopet Olgi.

„Oh, pride, gotovo pride!“ reče ta ter stopi ven pred lopo.

„Ali ne čuješ korakov tam na ovinku?“ vpraša naglo čez nekoliko trenutkov ter prime teto za roko.

Obe sta pridržali sapo ter poslušali; in res so prihajali lehki, previdni koraki iz doline proti zakotju, kjer so bila vrtna vrata.

„Oh teta!“ zaihtelo je dekle ter oklenilo se starke.

A v tem trenutku začuje se onokraj vrat poluglasen vzklík:

„Kakov tat lazi tu okolo?“

Takoj za tem zazvižgalo je nekaj po zraku in temu je sledil težak udarec, kakor bi človek lopnil na tla.

Teta se je od strahu skoro zgrudila, Olga pa je z glasnim vzklíkom planila proti vходу. Tu pa jo je prijel nekdo krepko za ramo ter jej stisnil roko na usta.

„Molči, pravim!“ siknil je isti.

Pa odrinila ga je z neznano silo, spoznavši brata svojega. Pri tem je zadela ob nekaj na tleh ležečega.

„Tatove preganjava!“ reče Berg ter stopi pred Olgo.

V tem pa se je bila ona sklonila k tlom in spoznala slikarja; z boleznim krikom zgrudila se je nezavedna poleg njega.

„Hoho, Vi tudi tukaj?“ zagrohoče se nadlajtnant ugledavši teto Maro, ki je bila omahujoča prihitela bliže.

„Nocoj menda vse tatove zalezuje!“ reče Berg s cimičnim zasmehom.

„Pojdite, da spravimo Olgo v sobo, in molčite!“ zapove osorno Werner in vzdigne nezavedno sestro kvišku ter jo nese v grad. Teta gre tiho jokaje za njim.

Ko se je vrnil nadlajtnant, tipal je Berg na tleh ležečega slikarja za žilo.

„Skoro bi ga bil preveč,“ dejal je mrzlo; „nisem premislil, da je bič okovan; pa to malo puščanje mu ne bo škodilo. Položiva ga tu doli v travo, rosa ga bo spet prebudila, in potem bo lahko premišljeval, kaj se pravi hoditi na takov rendez-vous. Za take fantiče je bič — pravo zdravilo.“ Storila sta, kakor je svetoval Berg, ter zavlekla nezavednega Kosana pod vrtno ozidje v visoko, rosno travo; potem sta odšla v grad.

Čez kake pol ure probudil se je slikar iz svoje omotice. Dvignil se je počasi ter gledal in premišljeval, kje je in kaj se je bilo zgodilo ž njim. Trajalo je dolgo, da se je spominal, kako je nekdo na jeden hip poleg njega bil siknil o tatovih in ga v istem trenutku udaril s tako silo čez glavo. Kdo bi bil to, tega si slikar ni vedel povedati, a le to se mu je še dozdevalo, kakor v sanjah, da je bila

Olga kriknila poleg njega, in da sta ga Berg in Werner vlekla v travo. In ko se tega domisli, bilo mu je tudi jasno, da sta ga ta dva pobila k tlom. Divij, strasten srd se ga polasti, ko skoči pri tej misli kvišku. A zavrtelo se mu je takoj v glavi, in zgrudil bi se bil, da se ni prijel ob zid.

Čez nekoliko časa splazi se počasi gori do vrtnih vrat; a ta so bila zaprta, in vse mirno in tiho okolo. Tam pri vratih stopi na nekaj, in ko se skloni, najde svoj klobuk.

Temna noč je bila, in kri, ki je tekla Kosanu iz rane na glavi čez čelo na oči, jemala mu je tudi vid. Odšel je počasi in omahujoč ter je doli v bregu pod vasjo pri malem studenci izpral si svojo rano. In čim bolj mu je ginil sedaj prvi strastni srd ter je jel sam mirneje premišljevati in sklepati o vsem dogodku, tem hujša postajala je telesna bolečina, in ker je bil mnogo krvi izgubil, obhajale so ga tudi lahke omotice.

Bližalo se je že jutro in nebo se je na lahko jasnilo na vzhodu, ko je dospel France domov.

Druzega dne pa je ležal v hudi vročini. Ker ga opoldne ni bilo iz sobice, prišla je mati gledat ter našla ga v postelji.

„Ali si bolan?“ vpraša ona.

„Bo kmalu bolje!“

V tem trenutku ugleda starka nekaj krvave obleke, ki je ležala kraj postelje. „Za božjo voljo, ali si se tepel?“ vzklikne. „Tiho bodite in nikari ne govorite o tem; udaril sem se malo. Mrzle vode mi prinesite.“

A mati je sedaj vedela, da je vse to z „luterskimi“ v zvezi, in prešinilo jo je pri tem, kakor neko tiho, skrivno veselje.

„To je zavoljo „luteranke!“ dejala je pri sebi, ko je šla po stopnicah iskat vode. Za to je pa doli v veži molčala o tem, da je France ranjen.

„Ali ga ne bo doli?“ vprašala je mlajša hči.

„Pravi, da je bolan in ne bo jedel!“ reče mati.

Tudi druzega dne ga še ni bilo doli, a vročina mu je odlegla; ponehovala je telesna boleost, a želja po maščevanji rastla mu je od ure do ure. Gotov je hotel biti o tem, kdo ga je udaril, in plačati mu je hotel to, ali pa sam poginiti. Tako strasten je postajal ta čut v njem, da se slikar Olge in svoje brezupne ljubezni skoro spominal ni.

Tretjega dne stopal je počasi po stopnicah doli in srečal v veži mater; bila je sama.

„Kam pa hočeš?“ Slab si še; kar pred hišo sedi!“ deje ona ter gleda skrbljivo za njim.

„V grad pojdem!“ reče slikar kratko.

„Kaj boš tam? Žive duše ni gori; včeraj so se vsi odpeljali na Nemško; samo stari Jaka je v gradu.“

France postane jeden trenutek, kakor bi okamenel, a potem se obrne in gre zopet gori v sobico.

Tam je padel na stol ter podprl glavo z obema rokama: vedel ni, kaj bi mislil, kaj bi počel; strast njegova bila je tako silovita, on sam pa tako slab, tako onemogel!

Se ve da — slutiti ni mogel, da že ima maščevalca, bridkega in gotovega!

VIII.

Trdna med nama vzdiguje se stena
 'Z brezna globoc'ga do strmih nebes;
 Vendar ne zdrža želj skrivnih plamena,
 Da bi ne mogel on švigniti čez.

Preširen.

Bilo je skoro tri leta pozneje. Krasna pomlad, kakor je mogoča le pod južnim nebom, smehljala se je nad starim Rimom. Po obljudenih cestah in prostorih videti je bilo mnogo tujcev iz severnih krajev, in ločiti je bilo lahko vsakega, kakor je to povsodi, od domačinov.

Tudi slikarska in kiparska razstava bila je že nekaj tednov odprta in dobro obiskovana. Udeležilo se je iste letos mnogo umetnikov, zlasti mnogo novih imen kazal je zapisnik.

Umetnikom prijazen plemenitaš prepustil je razstavi svojo palačo ob Corsu, in v njenih visokih sobanah videti je bilo dan za dnevom več domačega in tujega odličnega občinstva, ki je s kritičnim očesom sodilo razstavljene kipe in slike.

Bilo je nekega gorkega dopoldne, ko je vstopil eleganten par, gospod in gospá, očitno tujca, v razstavne prostore. On visokorasten, bledega, rumenkastega obraza in že sivih las, ona srednje postave, mlada in lepa. Melanholična poteza preko na lahko stisnenih ušten delala je mlado, morda komaj dvajsetletno ženo, — kajti to je bilo videti na prvi pogled, — še bolj zanimljivo.

In še nekaj drugega je opozárjalo nánjo. Šla sta tako čudno, tako mrzlo drug poleg drugéga, in akoravno jo je vodil on, bilo je vender kakor bi se ga ona niti ne dotikala. Tudi govorila nista.

Šla sta po sobanah, on malomarno gledaje sedaj to sedaj ono sliko, časi pa malo dalje mudeč se pred jedno ali drugo.

Tudi ona je pozorno ogledovala umotvore; a oko njeno je hitelo skoro vedno le bolj po ljudeh okolo, po občinstvu, med katerim se je sukalo tudi mnogo umetnikov. Oster opazovalec bi bil sodil, da mlada dama nekoga išče.

Pa sedaj je zrla zopet po podobah, in v tem trenutku obviselo jej je oko na mali, skoro nezatni sliki. Stopila je za pol koraka bliže, a v tem se je stresnila, tako da se je obrnil njen soprog, ki je ogledoval veliko Venero, k njej ter vprašal:

„Kaj ti je, Olga?“

„O nič, nič; vroče, tako zaduhlo je tukaj!“

„Pa pojdiva ven!“ reče on ter se obrne k vratom.

Ona se ozre še jeden pot naglo po podobi, katera jo je bila tako vznemirila ter ponovi v mislih številko, ki je bila prilepljena pod sliko.

Gospod vsega tega ni bil zapazil. Zunaj je stopila na veliko senčno altano ter ukazala mimogredočemu slugi prinesiti kozarec vode. Soprog njen vrnil se je v razstavo v kiparski oddelek.

Hlastno je izpila Olga, sedaj pl. Bergova — kajti ona je bila, — kozarec in potem velela slugi prinesiti razstavni zapisnik.

S tresočo roko prebirala je liste, in glej, tu je stala številka: 235, številka one slike, in poleg nje ime slikarjevo: Francesco K o s a n .

„Oh, kako dobro sem vedela,“ šepnila je Olga sama pri sobi, „to je moja podoba, ista, katero je tedaj doma slikal!“

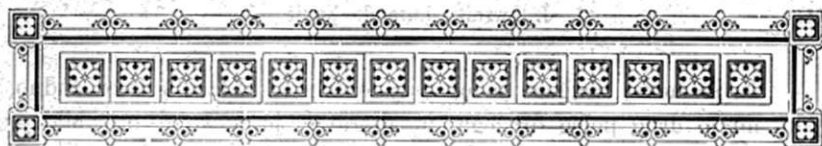
Vrnila je slugi knjigo in stisnila mu cekin v roke.

„Preskrbite mi takoj adresu in stanovanje tega slikarja!“ reče, kazaje na številko 235.

Ni trajalo dolgo, vrnil se je sluga iz razstavne pisarne z malim lističem in tu je stalo: Via di Porta Maggiore, casa Carminati. „Torej vender jedenkrat!“ vzdihnila je mlada žena ter zamišljeno, a z gorečim očesom zrla iznad altane.

(Konec prihodnjič.)

Zemeljski potresi.

Spisal J. Jesenko.

(Konec.)

XXX.

Kaj uzročuje zemeljske potrese?

Sedaj še le, na konci te razprave se nam primerno zdi staviti vprašanje: kaj pa uzročuje zemeljske potrese? Kaj zapeljivo vprašanje! Ko bi mislili, kot naši filologi, da je vse zlata vredno, kar so starodavni Grki in Rimljani zapisali in naslednjim rodom zapustili, razpravljali bi z največjim veseljem zlate njih resnice. Povedali bi, kako so zemeljske potrese pojasnovali Aristotel, Strabon in Ivan Lavrencij Lydus (roj. 490 po Kr. v Filadelfiji v Lidiji) potem Lukrecij, Seneka, Lucilij mlajši in Plinij, da omenimo le najiminenitnejše grške in latinske pisatelje o tej stvari. A ker v naših očeh še nikdar ni zadobila nobena reč kake veljave le zato, ker so starodavni Grki Rimljani o njej pisali, prepuščamo tudi tákrat našim klasičnim jeziko- znancem omenjenih pisateljev otročje šušmarije in teorije, naj se oni ž njimi dolgočasijo. Iz starega veka bi tu omenili še škofa Patricija, ki se je v 3. stoletji po Kristu pečal s to prirodino prikaznijo. Iz sledečih stoletij srednjega veka ne moremo navesti le jednega moža, ki bi bil skušal pojasniti zemeljske potrese. S šestnajstim stoletjem so jele se vede znova razvijati in širiti med večje kroge. Bistrogglavi možje, če sprva prav redki, so jeli zanemarjati nadzemeljske stvari in razmere ter so se bolj pečali s pozemeljskimi rečmi. Prav naravno je bilo, da so svojo pozornost obračali tudi na te strahovite prirodine pojave ter jim po svoje izkali uzrokov. Tako Jurij Agrikola v šestnajstem stoletji, Atanazij Kircher, Martin Lister, Lemery in drugi v sedemnajstem, potem Valerius, Buffon, Delij Pini, Delametherée, A. G. Werner, Viljem Stuckelly, Štefan Hale, Beccaria, Tiberij Cavallo, Vivencio in Poli v osemnajstem. Še bolj pa je zanimal

ta predmet geologe in prirodoznance sedanjega veka. Izmed velike množice naj tu naštejemo najimenitnejše: A. Humboldt, L. Buch, Vasali Eundi, H. Steffens, Amphrey, Davy, Gay-Lussac, Ampère, A. Perrey (Falb), R. Wolf, G. Bischof, E. Kluge, Mohr in Decken (Hoerners). Odveč bi bilo tu na drobno razkazovati, kako so posamezni ti učenjaki pojasnovali zemeljsko tresenje. Nekatere njih teorije so se med seboj ujemale, ali le malo razlikovale; nekatere so se pa popolnoma nasprotovale ter pravih uzrokov iskale v popolnoma različnih razmerah in silah.

Nekteri učenjaki skušajo zemeljske potrese jednako pojasniti kot bljuvanje ognjenikov: trdijo namreč, da prevelika vročina v zemeljskem drobu nareja razne pare in plinove, zlati vodne pare ter jim podeluje toliko napetost, da siloma suvajo od spod v zemeljsko skorjo ter jo pretresajo. Tem učenjakom pravijo plutonisti ali vulkanisti, njih nauku pa vulkanska ali plutonska teorija. Voda ali dere ali leze skozi zemeljske otlina in razpoke ter se dotikaje razbeljene ali raztopljene tvarine zemeljskega jedra nemudoma premeni v paro, ki se silno razpenja ter skuša steno tega podzemeljskega kotla razdreti: silovito suje vánjo ter jo pretresa, kar ravno kot potres čutimo na zemeljski površini. O tem ni dvojiti, da razne potrese res užročuje rečena podzemeljska sila, zakaj dežele z mnogimi ognjeniki se kaj pogostoma potresajo (zahodna stran Južne Amerike, Srednja Amerika, Antilje, Italija in Sundski otoci), posebno močno se rade potresajo, predno začno ognjeniki bljuvati. Ti potresi ognjeniških pokrajin se nikakor ne ločijo od potresov neognjeniških pokrajin, tudi takih, ki so zelo daleč od ognjenikov. Zemlja se jednako tresse in tresenje se jednako širi po njej, kažejo se enaki učinki v zemeljski skorji in na njej, jednako se razpokuje, vzdiguje in znižuje. Zapažovali so tudi, da potresi po ognjeniških deželah navadno prestanejo, kadar so že pna odprta ter iz sebe puhté neizmerno množino vodne pare in drugih plinov. Zato je A. Humbol. bljuvajoče ognjenike prav primerno imenoval zaklopnice varnice.

Razbeljene vodne pare in razni plinovi, ki iz ognjenikov velike skale in drugo tvarino izmetajo, delujejo z jednako silo v podzemeljsko skorjo tudi ondu, koder ni nikakeršnih ognjeniških gorá. Vender razni vulkanisti kaj različno pojasnujejo, kako se vse to dogaja. Nekteri menijo, da sami plinovi in vodne pare užročujejo potrese, nekteri pa, da poleg njih se zaganja tudi tekočina zemeljskega jedra

ter udarja v zemeljsko skorjo, zopet drugi mislijo, da se zemeljska skorja vsled neprestanega razhlajenja mahoma useda ter tako napanenja in hruši. Napeti plinovi in vodne pare silovito pritiskajo na tekoče zemeljsko jedro ter tako uzročujejo njegovo valovanje in zažganjanje v zemeljsko skorjo; po drugih se usedajo posamezni deli zemeljske skorje ter pritiskajo in razburkajo tekoče zemeljsko jedro. Pojavi na zemeljski površini pač kažejo, da izvirajo iz močnih sunkov od spod navzgor, da nenadoma in trenutkoma delujejo sile popolnoma primerne silam močno napetih par in plinov, ki se v preveliki vročini ali zelo nagloma razvijajo ali ovire trenutkoma premagujejo ter tako, ali neposredno pretresajo gornje zemeljske plasti ali pa posredno, ker uzročujejo silno valovanje in udarjanje tekočega droba na zemeljsko skorjo.

Kako se vse to dogaja, ne moremo določiti, ker ne vemo natančno, koliko debela je zemeljska skorja in kako so zemeljske plasti razvrščene in iz kakega kamenja sestavljene. Vulkanisti trdijo, da je v zemeljski skorji mnogo razpok in razdorov, večjih in manjših otlin polnih vode, ki se nagloma udere v notranje globine ter pride do razbeljenega jedra in se hipoma premeni v pare in plinove.

Po takem se ne bomo čudili, da so pri raznih potresih zapazovali puhtenje par in plinov iz zemlje, drugodi so celo videli švigati plamen iz nje (pri potresu na Armenskem 1840, v Rumani leta 1797, v dolini reke Magdalene v Novi Granadi 1827, pri raznih potresih v Kalabriji in Siciliji in pri Lizbonskem leta 1755). Najbrže bi bili tudi pri drugih potresih lahko opazovali jednake pojave, a strah in trepet sta ljudi tako zbegala, da nikdo nanje še mislil ni; pogostoma jih je človeškemu očesu tudi lahko zakrival prah, ki se je od podirajočih se hiš in tresenja zemlje nabiral v goste megle.

Notranji del zemlje ali njen drob je tekoč in krog in krog ga obdaja razmerno tenka zemeljska skorja. Luna in solnce, t. j. njihina privlačnost morata na tekoči drob jednako vplivati kot na pozemeljsko morje ter narejati plimo in oseko. Močne plime, primerne visokim plimam vesoljnega morja, zaganjajo se in udarjajo od spodaj v zemeljsko skorjo ter jo pretresajo. To teorijo bi imenovali kozmično, ker po njej razmerje med svetovi (solnce, luna in zemlja), t. j. njih privlačnost uzročuje zemeljske potrese. Prvi jo je vsaj deloma že pred sto leti izrekel profesor G. Balivi v Limi (na Peruvanskem), pozneje

pa Italijan Toaldo, profesor prirodznanskega zemljepisa in astronomije v Padovi. Prvo polovico sedanjega stoletja se je ž njo pečal Francoz Aleksij Perrey iz Dijona ter jo vsestransko in dosledno razvil. Občudovati moramo tega Francoza, da je z nepopisljivo marljivostjo nabiral gradivo, ter ga z jednako bistroumnostjo razvrščeval tako, da je primerno dobro podpiral občrtano teorijo. Prav primerno bi se morala po njem imenovati Perreyeva. Tej je pozneje med drugimi pritegnil R. Edmonds ter zlasti poudarjal čudovito razmero med potresi in luninimi izpremembami. Čestitim čitateljem „Ljubljanskega Zvona“ je ta uk o potresih le znan pod imenom „Falbova teorija“. Nemec R. Falb se je namreč polastil Perreyeve teorije in je zlasti zadnjih deset let nabiral novo gradivo ter jo ž njim podpiral in razvijal. Ker so ljudje že vajeni človeka soditi po novi suknji, če je ta prav iz „prerrojene volne“ narejena, spozabili so na zaslužnega Francoza ter tega teorijo imenovali po bližnjem Nemci, po njim bolj pristopnih nemških knjigah.

Luna in solnce, uči ta teorija, privlačata tekoči zemeljski drob ter uzročujeta njegovo plimovanje (plimo in oseko) ondu, kjer se zemeljska skorja ne dotika rečene tekočine. Plima vesoljnega morja se ravna po njegovi globokosti ter je tem višja, čim globokejša je morje. Ker je po prej omenjenih geologih zemeljska skorja razmerno tenka, znaša premer tekočega zemeljskega droba okolo 1260 miriametrov; tolika je tedaj globočina tega neznanega morja sredi zemlje! Privlaka lune in solнца mora v tej silno globoki tekočini uzročiti neprimerno visoke plime. Ko bi med njo in zemeljsko skorjo bilo kaj praznega prostora, pluskala bi, poganjala se in udarjala bi ob plimi tekočina v zemeljsko lupino ter jo pretresala. A naj se tudi zemeljska skorja neposredno drži tekočega droba, tako da se ta vsled privlačnosti rečenih nebesnih teles ne more napeti ter pluskati v skorjo, vendar mora vsled privlake tekočina posebno močno pritiskati od spodaj gori na trdo zemljo. Po Falbu uzročuje tudi ta tlak zemeljske potrese. Rečeni tlak pritiska neprestano na druga mesta, ker se tudi stanje zemlje in lune vedno preminja. Preminja se tudi njegova sila ter sedaj raste, sedaj pojema, prav potem ali se zemlja nategujočima telesoma (luni in solnci) bliža ali se pa od njih oddaljuje. Posebno velika je njegova sila, kadar se privlaka lune ujema s privlako solнца, razmerno majhna pa, kadar si rečeni privlaki nasprotujeta. S kratka, ta tlak se po vsem preminja tako kot

plima vesoljnega morja na zemlji. Poleg tega se premnja še po različnih razmerah zemeljske skorje, po različni njeni sestavi, različni debelosti, trdosti in težkoti. Zarad teh razlik tlak ne uročuje na vsakem mestu zemeljskega obla dveh potresov, tako da bi se ti redno ponavljali kot se ponavlja plimovanje vesoljnega morja.

Mnogo je nerazumljivega v tej teoriji. Kjer se zemeljska skorja neposredno dotika raztopljenega droba ter ta vsled privlake le močno tišči v njo, tlak, če še tako silen, pač nikdar ne bode potresal zemlje. Kjer so med skorjo in drobom otlina ali prazni prostori, napenja se pač lahko tekočina ter pluska in udarja v skorjo. Taki udarci uročujejo zemeljske potrese, ki se res v nadsredišči povsodi kot podzemeljski sunki čutijo. Kjer pa v zemlji vladajo take razmere, morali bi na površji vsak dan čutiti po dva potresa, kot na istem mestu ob morji vsakdan zapazujemo po dve, če prav različno visoki plimi. Tako redoma se pa ne ponavljajo potresi nikjer na zemlji. Če so razmere ugodne, če se privlačni moči (lune in solnca) ujemata, ponavljajo se kaj radi potresi. Prvi zagrebški potres 9. novembra o poluosmih zjutraj recimo, izviral je iz takih ugodnih razmer; a kako da so isti dan čutili še štiri druge, če prav menj močne potrese! Plima podzemeljske tekočine se je v 24 urah pač le dvakrat ponovila. Kako bi pojasnovala ta teorija, da so leta 1846. v Limi čutili v 24 urah skoro 200 močnih potresov! In na otoku Havaji so se leta 1868 potresi ponavljali več mesecev; samo meseca marca so čutili 2000 sunkov! Res čudovita nerednost, ko bi po teoriji imela vladati najlepša pravilnost. 10. in 11. novembra se je v Zagrebu zemlja večkrat potresala; mirovala je od 12. do 15. po noči. Kar jo po noči od 15. do 16. novembra prebudi polna luna: podzemeljska plima, močni potres na površji. A kako je navzkriž s teorijo še isti dan moglo slediti 6 drugih potresov? Pa zakaj bi še dalje primerjali te dogodke, ki teoriji popolnoma nasprotujejo. Na meteorologični postaji v Zagrebu so od 9. novembra 1880 do 13. januarja 1881. opazovali 87 bolj močnih potresov, ki so med dneve minulih dveh mesecev kaj različno razdeljeni.

Ono pritiskanje raztopljenega droba se vsled svetovnih razmer redoma ponavlja in ravno tako redno se bi imeli ponavljati iz onega tlaka izvirajoči potresi. Dejanske opazbe pa kažejo največjo nepravilnost. Recimo, da razmere res niso vselej ugodne, tako da čutimo na površji le močnejše potrese, izvirajoče iz najmočnejšega tlaka

tekočega droba na zemeljsko skorjo. A tudi v tem slučaju omahuje kozmična teorija, kajti po njej se bi ona nepravilnost morala ravnati po nekem drugem pravilu. Astronomija uči, kako se luna pomika krog zemlje, ta pa krog solнца. Natančnejše preiskave teh kaj zamotanih potov so pokazale, da se v 19 letih medsebojno stanje solнца, lune in zemlje točno ponavlja t. j. mlaj je na vsakih 19 let zopet isti dan leta. To 19letno dobo imenujemo lunin krog. Ta doba se bi morala gotovo kazati v vrstenji zemeljskih potresov. V nekem prejšnjem oddelku te razprave smo zasledovali, ali se kje potresi ponavljajo v enakih dobah. Vse dosedanje opazbe so pokazale, da se potresi nikjer ne vrsté po določenih dobah, nikjer se ne ponavljajo ravno po 19letnih dobah, kot se bi imeli po kozmični teoriji ponavljati. Omenili smo že, da je profesor Kispatić prijavil pregled vseh v Zagrebu opazovanih in zaznamenovanih potresov. Naj pregledujemo to dolgo vrsto zagrebških potresov od katere strani koli, nikjer se ne pokaže kaka pravilnost, ki bi se ujemala z luninim krogom. Če med njimi odberemo najmočnejše potrese, ne sklada se tudi njih vrstenje z omenjeno dobo. Med zaznamenovanimi potresi najhujša sta bila 26. marca 1502 in 9. novembra 1880. Obračajmo teh 378 let 7 mesecev in 13 dnij kakor koli hočemo, delimo jih tako ali tako, pokazala nam se ne bode nobena doba, ki bi se vendar imela ujemati z luninim krogom. Zato smo silno radovedni, kako je sredi decembra R. Falb potolažil in utéšil zbegano inteligencijo jugoslovanskega središča ter jej mir pred podzemeljsko pošastjo prerokoval za bodočih 300 let! Slayni namen je gotovo dosegel: ubožcem zagrebškim je nabral več stotin forintov.

Tretja imenitna teorija uči: Velikanski deli trde zemeljske skorje se usedajo ter v globočini udarjajo na drugo tvarino; ti udarci pa uročujejo zemeljske potrese.

Slavni francoski učenjak in potovalec Boussingault je blizu prvi leta 1835. skušal s tem pojasniti zemeljske potrese v Južni Ameriki (Sur les tremblemens de terre des Andes v *Annal. de Chem. et de Phys.* zv. str. 84—86 in v *Ascension au Chimborazo* str. 176). Velikanski vrhi in grebeni Kordiljerskih gora iz trahita in dolerita se niso vzpeli mehki ali na pol tekoči iz raztopljenega droba, ampak bili so popolnoma razhlajeni in strjeni, ko so bili kot velikanski ostrorobati kosovi kvišku pognani in nakopičeni. Pri tem kopičenju so med njimi ostale velike praznine in oline; vánje se mahoma

usedajo pretežke ali premalo oprte grmade ter uzročujejo zemeljske potrese. Zeló jednako je 12 let pozneje pojasnoval Hopkins potrese. V „Analitični teoriji ognjeniških pojavov“ jih naravnost imenuje „sunke, ki izvirajo iz padanja nadstropja podzemeljskih otlin“ („ashock produced by the falling of the roof of a subterranean cavity“).

V novejšem času sta se med drugimi Volger in Mohr poprijela te teorije ter jo nekoliko po svoje razvila in občinstvu prijavila. Po njih leze na zemljo padajoča voda v zemeljske sklade ter jih razjeda in ondu nareja večje in manjše praznine in otlina; vanje se udirajo vršne grmade ter uzročujejo zlasti one obširne potrese. „Voda, pravi Volger (Erde und Ewigkeit, str. 252), razje vse raztopljive sklade ter naredi velike otlina globoko pod dolom. Na straneh razotljenega prostora so opore, ki nosijo bližnja pogorja. Ko se je otlina povečala, oslabele so tudi opore, da ne morejo več nositi preteškega stranskega gorovja. Sedaj se h kratu usedajo nadvršnji skladi ali se pa mahoma udara izpodjedeno stropovje. To gibanje uzrokuje na površji zemeljskem razne potrese. Če je gorovje zelo veliko, suné ali udari z vso silo na kamenito podlago ter jej podeluje valovito gibanje, ki se v krog širi na vse strani.“

Nasprotniki te teorije so jo izpodkopavali z ravnimi razlogi. Nemogoče je, oporekali so jej, da bi velikanske grmade mahoma se usedle ter tako res močno udarile na podlago, kar bi se po tej teoriji moralo goditi pri vseh močnih in obširnih potresih. Dalje se po njej v središči ali nadsredišči zemeljskega potresa trda zemlja le useda ali udara, nikdar pa se ne more vzdigniti. Dosedanje opazbe pa temu nasprotujejo. Le kaj mali krajni potresi morebiti izvirajo iz podirajočega se stropovja podzemeljskih otlin in jam. Tudi razje voda take otlina in praznine le v površnih plasteh zemeljske skorje, kar se da po toplini raznih studencev dokazati. Prej omenjeni račun, oprti na natančne opazbe, dokazali so, da zlasti vsi močni in obširni potresi izvirajo kaj globoko v zemeljski skorji.

Decken je še nekoliko drugače skušal pojasniti potrese. Zemlja zlasti raztopljeni njé drob se neprestano razhlaja; vsled tega zemeljska skorja nikdar ne miruje, ampak se neprestano stiska in giblje in sicer ne povsodi in zmeraj počasi in polagoma, ampak tudi mahoma in nagloma. Tako se grmade in skladi zemeljske skorje, zlasti visokega gorovja neprestano premikajo in tlačijo, krčijo se in naklanjajo, razdirajo se in drgnejo. Kadar koli se nagloma razdere tá medsebojna

napetost zemeljskih skladov in grmad, potresa se zemlja, dokler se ravnotežje znova ne ustanovi. Tej teoriji so pritegnili tudi razni avstrijski prirodoznanci: Hoernes, Hochstetter, Suesz, Bittner, Hoefler in Slovak Dionizij Stur. Opazovali in po tej teoriji pojasnili so zlasti razne potrese po avstrijskih Alpah in bližnjih pokrajinah. Zapazili so, da se zlasti po svetu grebenastih gora kaj rado razdira ono ravnotežje zemeljskih skladov in notranjih grmad; posebno pogostoma se to godi, kjer gorska pobočja drže v obširne kotline in ravnine ali pa k morju. Zato se tako močno in pogostoma potresa svet ob Kadorskih, Karnskih in Kranjskih Alpah in njih bližnjih predgorjih, potem pa Kraševina zlasti ob Jadranskem morji. — Imenovali so take potrese tektonske. Po tej teoriji se med nje šteje tudi zadnji Zagrebški potres; z vulkanskimi potresi v ognjeniških pokrajinah nima nič opraviti, zakaj zagrebško zagorje ima starokristalasto jedro iz rožanca in sljudovca, na njem stojé triasne tvorbe, ki so otokoma vzpete nad tretjaškimi tvorbami. Vulkanske tvorbe ni zaslediti nikjer v Zagrebški okolici. Najbližje ognjeniške tvorbe so trahiti in bazalti v Gleichenbergu blizu Nemškega Gradca, bazalti ob Blatenskem jezeru na Ogerskem in Evganejske gorice pri Padovi v Benečanski ravnini. A vsi ti so ugasnili ognjeniki ter niso nikakor zakrivili Zagrebškega potresa. Ali se po tej teoriji lahko pojasnujejo vsi prikazi in učinki nevulkanskih zemeljskih potresov, tega tukaj ne bomo razkladali. Že tako se je razprava preveč raztegnila. Blagi čitatelj naj si tu sam pomaga. Po vsem bo sedaj lahko določil, katera teorija ima največ za se, po kateri bode v tem ali drugem slučaju najlože pojasnil dotične prirodine pojave. Njemu, njegovemu razumu in njegovi bistrosti prepušča vse to pisatelj, ki sklepa z zlatimi besedami modrega Platona: „V bolečinah sem stopil na ta svet, moje življenje je bilo neprestano strmenje, pa le nerad ga zapuščam; naučil se nisem ničesa, razen tega, da ničesa ne znam.“

Pesen Slovenca v Amerikancih.

Rojak naš, ki je mlad ostavil domovino svojo ter preselil se v Severno Ameriko, kjer biva že mnogo let, poslal je nedavno „Ljubljanskemu Zvonu“ tukaj natisneno pesen. V formalnem oziru bi se jej sicer moglo marsikaj očitati, a vso pesen prevéva tako gorák, takó presrčen

ton, da jej v svojem listu nismo mogli odreči prostora. To ni akademiška, to ni umetna pesen, katero bi bilo možno popravljati; priprosta je, péta v narodnem zlogu in kar prenarediš v njej, bode jej na kvar. Priobčujemo jo zatorej neizpremenjeno v vesel dokaz, kako živo klije ljubezen do slovenske domovine v srci naših slovenskih rojakov v Ameriki. Mimo gredé omenjamo, da ima „Ljubljanski Zvon“ v Severni Ameriki osem naročnikov in da ga samo v Wabasho Minn. in okolico hodi šest izvodov. Omenjena pesen slóve tako:

Moja pesen.

Sem v Ameriko se sélil,
Duh je bil pogumen mi,
Boljše sréče sem si žélel,
Kot doma jo mislil si.
Se od svojih dragih ločim,
Kličem jim za zmér slovó,
Pri odhodu solze točim,
Je ločiti se težkó!

V novo zemljo ves navdušen,
Peljem se čez vál morjá;
Saj sem mlád še, neizkušén,
Ves gotéč za nova tlá.
„Tukaj našel bodem sréčo,
Kjer jo najti more vsak“ —
S tako željo hrepenéčo
Skočim — hajd! — na novi tlák.

Rés mi sréča bila mila,
Stan pohléven sem dobil;
To pa sprétnost pridobila —
Sem domá se kaj učil.
Tu v Ameriki drugače:
Vsak veljá le tó, kar zná;
Le za trdo delo plače —
Kdo za drugo ti kaj dá?

Da sem sréčen — kdo verjame?
Sréčen sem, — pa sam za sé.
Vender tuga me prevzame,
Če pogledam na morjé.
Onkraj morja domovina
Na slovénski zemlji mi,
Kjer košata lipovina
Tik ob Savi zeleni.

Tukaj vse mi je le tuje,
Jezik tuj je, — o ni moj!
V vsakem kraji le se čuje,
Da naj vsak bo sam si svoj.
To je rés dežela tužna,
Vsak za sebe le skrbi;
Kogar sem bolezen kužna
Vleče, naj srcé vduši.

Koliko se jih zmotilo,
Ki čez morjé so prišli!
Kaj se jih je pogubilo,
V zemlji tuji jih trohni.
Tu srcá ni, ne ljubezni,
Človek tu je le blagó;
Vsi ljudje prav mrzlo trézni,
Milih duš se ne dobó.

Semkaj srca ne pripelji,
Rajši pusti ga domá!
Tu med nami še v veselji
Nihče ti ga ne pozná.
Kteri jezik mati znala,
Kdo te prašal bode li?
Čutja nima trda skala,
Le zlató jo omeči.

Zdaj še lé, oj domovina,
Vém beséde te sladkóst,
Kruta mačeha tujina
Ima záme le bridkóst.
Tu prijateljstvo neznano,
Samopridstvo je vladar;
Lé špirstvo spoštovano,
Ljubljeno, kar dá denar.

Kak okó prek morja gléda
 V domovine sladki raj!
 Kak' ta zemlja mi preseda!
 Rad bi vrnil se nazaj,
 Da bi vender v domovini,
 Kjer je solnce bolj gorkó,
 Tam pri svoji rodovini
 Našel tiho jamicó!

Al O' Patrik.

Zbirka slovenskih pregovorov iz leta 1592.

Te pregovore je v „Kresi“ (1. junija 1882. l.) gosp. P. pl. Radič objavil iz Megiserjeve knjige, zvané „Paroemiologia“, kà je bila natisnena prvič 1592. l. v Gradci, a drugič (pomnožena) 1605. l. v Lipski.

Rečeni pregovori so od prvega do zadnjega tí: 1) Je li Bug sa nas gdu more supar nas biti?: je li Bog zá-nas, kdo more šoper nas biti? Novoslovenski je to res, a vzeto iz lista sv. Pavla k Rimljanom, VIII., 31.: *si ó θεός υπέρ ημῶν, τίς κατά ημῶν*; (si Deus pro nobis, quis contra nos?) 2) Hud coza hud cozliza. — Ali je rës Megiser takó dal natisniti? Ménim, da treba čítati: huda koza, huda kozlica. Tudi še Beli Kranjci velé: kozlíca, f., kar je nam: kozíca, f., die junge Ziege. Slovensk pregovor jednacega zmisla slóve: kakeršna mati, taka hči. 3) Zhistn obrazn malo vode tribi: čistu (nsl. čistemu) obrazu malo vode tribi (nsl. trebé). 4) Od lahcha metsha tescha rana: od lahka (nsl. lahkega) meča težka rana. 5) Ne zna pas plavati, dokle mu nig puna rith vode: ne zna pás (nsl. pès) plavati, dokle (nsl. dokler) mu nij puna (nsl. polna) . . t vode. 6) Chi se shuma bogi ne hodi ugermye: ki (nsl. kdor) se šuma boji, ne hodi u grnje (grmóvjje). Slovensk prigovor istega zmisla ter malo ne istih besed je bil v „Glasniki“ 1859. l. II. na 108. str. Kurnik razglasil: kdor se šuma boji, v listje ne hódi (soll nicht gehen). 7) Chi od straha umre, sperzi mu zuone: ki od straha umre, s . . dcí mu zvone (nsl. zvoné). 8) Zherna (črna) bradu strogi (stróji). Tega po vse ne umejem. Govor je menda o bradi, katero si starec počrnjuje, ker je siva; a vprašati

bi bilo, če je to res v Megiserji prav natisneno, ali iz Megiserja dobro prepisano? 9) Chi zapsi leshe rad sbuhami stajje: ki sa psi (nsl. s psi) leže, rad z buhami (nsl. z bolhami) staje. Vuk ima: ko sa psima leže, pun buha ustane. Ta pregovor je tudi slovensk in slóve: kdor gre s púsóm léč, z bolhami vstane. 10) Zhesa doma nig toga udobi nig: česa (nsl. česar) doma nij, toga u'dobi nij. Tukaj „doba“ morebiti znači „svét“ (die Welt: das Geformte), primeri češki: doba, f., die Gestalt, Form, in zmisel bi potem bil, kakor velí i Vukov srbski pregovor: „svagje je dobro, al' kod kuće najbolje,“ in slovenski: „ljubo domá, kdor ga imá.“ 11) Vsacha ptiza k' suomo jatn leti: vsaka ptica k suomo (suomu, namesto: svojemu) jatn leti. Gorénjec ponemčeno velí: gliha vkup štriha. Staroslovenski in srbski: jato, n., eine Schar (Vögel), a novoslovenski v Dolénjcih: jata, f., isto. 12) Kako noga zstrimena, tako služba doli: kako (nsl. kakor) noga s (namesto: iz) strimena, tako služba doli. — Stremén, ména, m., der Steigbügel: tukaj se menda govóri o nekdanjih kónjikih, najetih samó v kak poseben boj ali v káko posebno vojno. 13) Vboshtvo mushtvo crati: uboštvo muštvo kráti. Slovenec govóri: uboštvo krši moštvo. 14) Chragul na prazhnu ruchu ne sida: kragulj na praznu ruku ne sida (nsl. séda), — ker mu je običaj, dobivati ondukaj mesa in drugačne krme ali váde. Istran jednako velí: neče kragulj na голу dlan, kakor J. Volčič pripoveduje v „Novicah“ 1877. l. na 358. str. Krágulj je tukaj namesto sokola (Beizvogel). Drug pregovor tacega zmisla je znan tudi po Istri: krava neče pojť na praznu pést, kakor zopet J. Volčič piše v „Glásniki“ 1860. l. I. na 79. str. 15) Bogli ye dobar glas, nego zlat chlas: bolji je dobar glas, nego zlat klas. Novoslovenski se to prikladneje govóri takó: boljši je dober glas (guter Ruf), kakor srebrn pás; jednako ima i Vuk: bolji je dobar glas, nego zlatan pás. 16) Grozdova juha pshenitsna muha chi tega ochusha slatcha unje dusha: grozdova juha, pšenična muha (?), ki tega (?) okuša, sladka u nje (?) duša. Ta pregovor je izmej vseh najtežji, ker je pohabljen, osobito v besedah: „tega; unje“. A né lahko uginiti, kakó bi trebalo popraviti. Namesto: tega (hujus) v pričujočih pregovorih nahajamo drugače vedno: toga. A káj si je: muha? Morebiti namesto: muka (nsl. moka, das Mehl)? Grozdova juha bode ali vino ali mošt. Rad bi védel, kakó ta pregovor prav slóve. Naj bi povedal kak Hrvat, če je komu znan. 17) Chi je pian toga uslamn chi je mertan toga vjamn: ki je pijan, toga (treba nesti) u slamu, ki je mrtav, toga u jamu.

Razven prvega teh pregovorov, ki po resnici né pregovor, kar smo uže rekli, nobenega izmej vseh ostalih, kakor vsak vidi, ne moremo šteti mej slovenske, nego hrvatski so od kraja do konca, *) a nekateri mej njimi vrlo stari. Nekaj teh Megiserjevih pregovorov imata srbski v svojih zbirkah tudi Vuk in Daničić; a Vukovih „poslovic“ (pregovorov) sem jaz mogel zdaj v rokah imeti samó prvo izdajo: Na Cetinju 1836.

—r—

Šolstvo in prosvetni zavodi v kneževini Bolgarski.

Po službenih poročilih ministerstva prosvete sestavil A. Bezenšek.

(Dalje.)

8. Šolsko leto, programi in šolske knjige.

Šolsko leto traje po mestih povsod po 10 mesecev. Po selih je pa težko seljake naučiti, da bi držali otroke tako dolgo v šolah, ker jih potrebujejo pri poljskih opravkih. Selska šola odpira se jeseni navadno tačas, kadar prestopi delo po njivah, a zapira se v pomladi, ko se začno poljski opravki. Zato se v vseh šolah na kmetih uči po 7—8 mesecev v letu.

Občna premena bo morala nastati v tej navadi s časom tedaj, kadar bo selski narod znal bolje ceniti korist nauk.

Učni načrt početnim šolam opredelil se je najprej od upravitelja oddela za narodno prosveto gosp. M. S. Drinova v avgustu l. 1878., s samo triletnim tečajem. V avgustu l. 1880. namesti se ta načrt po tedanjem ministru narodne prosvete gosp. Gizelevu z novim, ki predlaga štiri šolska leta ali štiri oddelke. Ta program je še zdaj v rabi, če tudi se nahajajo polne šole z vsemi 4 oddelki samo po mestih in v večjih vaséh.

Za prihodnje trebalo bo premeniti ta program, da bode bolje odgovarjal obstoječim okolnostim in potrebam ter ustrojiti tako, da se bodo dosegali jednakoobrazni in bolj trajni rezultati.

*) Tudi g. prof. in akademik M. Valjavec piše v prijateljskem pismu, da ti pregovori niso slovenski, kakor misli g. pl. Radič, ampak hrvatski-čakavski.

Ured.

Dozdanje šolske knjige, z redkimi izjemami, jako so težavne za početne nauke; trebalo bode pripraviti polehko razumljive knjige, ki bodo pristopnejše detinskemu umu. A v metodi predavanj trebalo bo uvesti nekakov sestav in red.

Šole so razdeljene na moške in ženske samo po mestih. Po vaséh uče se dekleta zajedno z dečki ali pa se celo ne učé. Žensko obrazovanje je v obče jako zaostalo. L. 1878/9 bilo je od vse učeče se mladine samo 15% ženskega spola; zdaj je je okolo 17%. A po okrogih je deklet v razmeru z vsem številom šolske mladine: v Kjistendilskem 7%, v Rahovskem 9%, v Vračanskem 9%, v Vidinskem 10%, v Trnskem 12%, v Trnovskem 18%, v Silistrenskem 20%, v Razgradskem 21%, v Ruščuškem 21.8%, v Svištovskem 23%, v Provadijskem 24.7%, v Trnovski okolici sami 26%, a v Šumenskem 30%. Po mestih so te številke povsod še večje, n. pr. v Svištovu 36%, v Šumenu 38, a v Trnovu 41%.

Učni pomočki so povsod velika redkost. Šolske knjižnice se nahajajo samo po mestih iztočnih okrogov, a počele so se odpirati tudi po vaséh iztočne polovine.

9. Učitelji.

V učiteljskem osebji premenilo se je od vojske sem jako mnogo. Do osvobojenja Bolgarije štel je učiteljski stan bolgarski najbolj izbrane in najbolj omikane elemente naroda med seboj, ker tedaj so se bavili vsi omikanejši Bolgari samo z učiteljevanjem, ko ni bilo za nje drugoga posla. A ko se je osnovala bolgarska država, bila je pozvana večina teh učiteljev v razne druge državne službe. In brez sumnje, ako bi ne bilo teh učiteljev, Bolgarija bi bila pri svojem vstópu v nov život čisto brez delavcev v javnem in občnem življenji in brez uradnikov v raznih oddelkih državne nprave. V tem počele so se odpirati nove šole, a število starih učiteljev se je manjšalo. V takih okolnostih trebalo je postaviti za učitelje nove, mlade osebe, ki še niso imele nobene prakse, in ki tudi niso bile dosta izžolane. V Trnovskem šolskem okrogu se bavi z učiteljevanjem samo 6% učiteljev že 10—30 let, 24% 5 do 10 let, a drugi 70% so vsi novi, ki so postali učitelji posled vojske in poučavajo 1—4 lefa.

Da se je moglo sestaviti v kratkem času takovo učiteljsko osebje, ni bilo drugoga pomočka, razven vzeti za učitelja vsakega, ki je le

znal brati in pisati. Tako se nahajajo po vaséh iztočnih okrogov učitelji, ki so se do nedavno bavili z raznimi rokodelstvi, a v zapadnih predelih je selski učitelj kakor vaški fant, ki sam komaj zna to, kar se zahteva kot rezultat početnih šol. Za to so se obdržavali do sedaj okrog 3 leta ob šolskih praznikih pedagogični tečaji, v kojih je okrožni inspektor z jednim pedagogom poučeval okrog 6—8 tednov, da upozna slabejše učitelje z najpotrebnejšim znanjem, z učevno metodo itd. L. 1881. bilo je takih tečajev na 5 mestih, s 407 slušatelji in 11 slušateljicami. Tako se pripravljajo od slušateljev za silo novi učitelji.

Pri vsem tem je obraženje in priprava učiteljev jako raznoobrazna. To se najbolj vidi, ako se primerja, koliko učiteljev je zvršilo samo početne ali narodne šole, a koliko jih je zvršilo nekoliko tečajev glavnih ali meščanskih šol. Učiteljev s prostim znanjem iz početnih šol je v Kjistendilskem okrogu 80%, v Rahovskem 61%, v Vidinskem 55%, v Trnovskem 31% itd. Samo v Šumenskem okraji imajo skoro vsi razven 3% večje znanje iz glavnih šol.

Da se primerno odgoje narodni učitelji, treba pedagogičnih zavodov ali učiteljskih pripravnic. Takov zavod bil je v Šumnu l. 1880/1, kjer je bilo upisanih 30 učencev in 15 učenk. A l. 1881/2 odprli sta se dve redovni državni učiteljski pripravnici, ki imata za sedaj samo po jeden tečaj, in to v Šumnu in Vraci. V prvi je bilo 42 pripravnikov in 28 pripravnic, a v drugi 31 pripravnikov. Od teh učevnih zavodov more se pričakovati, da bode čez nekoliko let zadovoljeno za največjo silo potrebi narodnih učiteljev.

Plače učiteljske po selih so jako različne, in materijalno stanje jim je jako malo zagotovljeno. Ti se pogode z učiliškim odborom vsikdar samo za jedno leto, in razven novčene plače imajo po vaséh še navadno hrano, žito, drva, stanovanje itd., kakor se pač pogode. Srednja plača po vaseh znaša okolo 300 frankov na leto (okolo 130 gld.). A večja je plača po mestih n. pr. v Svištovu 2600 frankov, v Šumnu 2500, v Trnu 1450, v Vraci 1200 frankov itd.

V malih vaséh je učitelj navadno tudi občinsk pisar in pevec v cerkvi. Po zakonu za vojsko učitelji niso svobodni od vojinske dolžnosti, ker so se večkrat dogajale prevare; n. pr. inspektor je hotel jednega od svojih prijateljev, ki ni bil učitelj, osvoboditi od vojaštva, hitro ga je namestil nekje, a spodil prejšnjega učitelja, tako da je prevaril naborno komisijo.

Za penzije ostarelih učiteljev in njihovih vdov, posebno če so jim možje bili zaklani v turških časih, bilo je opredeljeno v proračunu pr. leta 30,000 frankov. Takovih penzij prejemale je l. 1881. 27 učiteljev in 13 vdov. A sedaj se je ta broj že povečal.

(Dalje prihodnjič.)

Langus in Preširen.

I.

Lastnina: sedanjega predsednika goriške čitalnice, gospoda deželnega računarja And. Jegliča in njegove gospé soproge rojene Ovsenkove iz Lesec, na Gorenjskem, krasna je slika na plehu, jeden meter dolga in blizu toliko široka. Slika nam predstavlja Jezusa sedečega na stolu, pred njim stojita dva mlada dečka v obleki, pred kakimi štiridesetimi leti na Kranjskem navadni. Na strani se vidi cerkev v Lescah pri Radovljici in v ozadji gorenjski Triglav. Sliko je napravil naš rojak slavni Langus, a njegov prijatelj Preširen je v to svrhu zložil nekoliko verzov. Omeniti moram, da sta bila oba, Langus in Preširen, pri Ovsenkovi domača prijatelja. Ker mi ni znano, da bi bili ti verzi, pod ono sliko napisani, že kedaj natisnjeni, hočem jih tu prepisati. Napis na sliki slóve tako:

Janez Ovsenek
rojen 2. dan velkiga
ferpana 1834 umerel
26. dan fuhlza 1839.

Jafni fo in frezhni bli
Nij' shivlenja kratki dni.
Glať saľlifa: „Prid' te k mēni
Majhni vi, nesadolshēni!“
Duľhe nijne fta veľe
Repetnizhize raspēle. —
Ozha, matere ozhēfa
Mōkre gledajo v nebēfa.

Ignaz Ovsenek
rojen 7. dan maliga
travna 1833 umerel
7. dan maliga travna
1839.

Ta slika zdi se mi dvojne važnosti, prvič ker je delo Langusovo, in drugič, ker je Preširen preskrbel sliki primeren napis.

Dr. Fr. Kos.

Da je ta napis res Preširnov, za to imamo še drugo imenitno pričó. Prečastni stolni prošt ljubljanski, gospod Jos. Zupan pripoveduje namreč to: Ko sem bil okolo leta 1840. stolni kaplan pri Sv. Nikolaji v Ljubljani, obiščem nekega dné svojega prijatelja Langusa. Kmalu za mánoj pride tudi najin skupni znanec dr. Preširen. Langus mu reče, da potrebuje grobnega napisa dvema dečkoma, bratoma, ki sta oba hitro jeden za drugim umrla. Preširen mu poredno odgovori: „Kakšnega pa hočeš, ajdovskega ali krščanskega?“ Langus se zasmeje ter pravi: „Ti si bil in ostaneš malopridnež („Spitzbube“)!“ Nato gre Preširen v drugo sobo in čez par minut prinese zgoraj natisneni grobnij napis Langusu. — Listič z napisom pa je spravil prečestiti gospod sedanji prošt Zupan ter nam ga je te dni poslal prijazno v porabo. Videli smo, da je pisava na njem res Preširnova. Gospodu stolnemu proštu pa se za njegovo ljubeznivo prijaznost lepo zahvaljujemo!

L.
Na grobu, kao ja sam, u
tega napisa ni bilo -
pa je na glini
"na plitku"
Jos. Zupan

II.

„Marsktéri rómar grè v Rím, v Kompostélje.“

Ta sonet Preširnov, natisnen na 153. strani njegovih „Poezij“ (1847), izraža sicer veličastno misel, a po svoji dikciji je neokreten in umeti ga je najteže med vsemi soneti Preširnovimi. Leta in leta mu nisem mogel do živega, in kakor mēni, godilo se je in godi se še dan denes tudi drugim. Bistra priča mi je prof. dr. Fr. J. Celestin, ki v svoji knjigi „France Preširen“ (II Zagrebu, 1882), na 50. strani o tem sonetu piše takó: „Kao što hodočastnika u Rím, isto tako vuče srdce pesnika u njezinu kuću, da gleda tamo lik djevice, sjenu rajске njezine ljepote. Ali sve to jesu varave sanje, u kojih jedva imade traga istini.“

Učeni gospod pisatelj je tukaj popolnoma prezrl, da, ako bi bil pesnik hodil „u njezinu kuću,“ ne bi bil ondukaj gledal samo „podobe“ ljubljeni devici, ampak živo devico samo; ne bi bil gledal samo „sjenu rajске njezine ljepote,“ ampak istinito, dušno in telesno rajsko lepoto njeno. Prezrl je naposled g. pisatelj, kar piše na 31. in 32. strani omenjene knjige svoje, kjer pripoveduje, da Preširen z Julijo Primčevo „nije govorio nikada“; a govoriti bi bil moral gotovo ž njo, ako je hodil „u njezinu kuću“.

Ta sonet nam je zatorej tolmačiti drugače, nego ga razlaga prof. Celestin.

Preširen pôje takó:

Marskterí rómar grè v Rím, v Kompostêlje,
Al tjè, kjer svét Antón Jézusa várje,
Tersát obiše, al svéte Lušárje
Enkrát v življenji, al Marijno Cêlje.

V podóbah glédát' hrepení veselje
Življenja rájskiga. Sled sence zárje
Unstránske glórje, vtisnjeni v oltárje
Ljubézni vérne ohladí mu želje.

Ah ták podóbo glédát' me device,
Nebéške njé lepóte senco, sánje
Goljúfne, v ktéríh kómej sléd resnice,

Ukáz želj vléče v tvóje domovánje;
Sercé obúpa mánj moré pušice,
Ur krájši ték, tam mílši pèrs zdihvánje.

Blagovoljnega čitatelja prosim, naj v tem sonetu čita začetne črke vsakemu verzu od zgoraj doli. Kaj bode našel? Našel bode, da je pesnik zložil sonet MATEVŽU LANGUSU. Zložil ga je dragemu prijatelju svojemu Matevžu Langusu, ki je, porodivši se l. 1793. v Kamnji Gorici, sin ubogega kovača in žebjarja, samouk, brez osnovnih studij, samo po svojem prirojenem geniju in po svoji čudoviti pridnosti in vztrajnosti od navadnega sobnega mazača vzel se do slavnega slikarja slovenskega, ter 21. oktobra 1855. l. občé číslan, imovit umetnik umrl v Ljubljani.

In kaj nam pesnik pripoveduje v tem sonetu?

Pripoveduje nam to:

Marsikateri romar roma v Rim; gre v Kompostêlje (Santiago de Compostella = „Svetega Jakopa v beli Galiciji“ na Španskem pozna tudi narodna pesen slovenska); napoti se k svetemu Antonu v Padovo; Trsat, svete Lušarje ali Marijino Celje obiše vsaj jedenkrat v svojem življenji. — Zakaj? Zato ker hrepeni v podobah gledati rajskega življenja veselje. Ni istinito rajsko veselje, ni istinita nebeška glorijska, katero romar gleda v oltarjih imenitnih teh božjih potij. Kaj še! Niti zárja onostranske glorijske ne blesti se z njih, niti senca te zarje nebeške ne sije mu v oči, ampak sveti mu z oltarjev samo „sled sence zarje unstranske glorijske“. A že samo ta sled, katerega daje senca, izvirajoča

od krasne zarje nebeške gloriije, ohladi pobožnemu romarju želje verne ljubezni.

Jednaka godi se tudi našemu pesniku. Prijatelj Langus slika portrêt Preširnove ljubice, Primčeve Julije. In kakor pobožnega romarja v Rim, Komposteljo, Padovo, na Trsat, na sv. Lušarje ali v Marijino Celje, tako pesnika Preširna vsak dan „ukáz želj“ vleče v Langusovo domovanje, da tam gleda krasno podobo slikane device; pesnik ne vidi pri Langusu prave istinite podobe ljubljene Julije, ampak vidi samo „senca“ njene nebeške lepote, „goljufne sanje“, v katerih je komaj sled resnice! A vendar obiskuje dragega prijatelja, vendar se vtaplja v divno sliko drage mu Julije, katera je v životu tako krasna, tako nebeško lepa, da čopič niti najslavnejšega slikarja ne more naslikati v resnice take, kakeršna je! In ko tako pri svojem prijatelji gleda samo „sled sence zarje Julijine lepote,“ tedaj mu „obupa pušice“ menj moré otožno srce, tedaj je uram njegovim „krajši tek“ in prsim njegovim „milejše zdihovanje.“ Kakor pobožni romar na imenitni božji poti, tako pesnik pri Langusu, slikajočem Primčevo Julijo, išče hladila verni ljubezni svoji!

Tako je umeti, tako je tolmačiti ta sonet. Konečno še hvaležno omenjam, da sem ključ do tega soneta od g. Levstika prejel.

L.

Slovenski glasnik.

Prvi slovenski narodni roman. Knjižnica slovenske mladini. Knjiga III. Sreča v nesreči. Poučna povest odrasle slovenske mladini. Spisal Janez Cigler, župnik pri sv. Tilnu v Višnjigori. Drugi popravljeni natis. V Ljubljani 1882, m. 8, 145 str. Založil in izdal Ivan Tomšič. Cena trdo vezane knjizici po 45, s pošto po 50 kr. — Vrstniki naši, ki so pred 25, 30 ali več leti hodili v začetne šole, spominajo se še gotovo drobno, a že takrat redke knjizice o slovenskem kmetu in francoskem vojščaku, Franci Svetinu in njegovih dveh sinovih dvojčkih: o Pavlu, ki je iz pastirja po čudnih dogodkih postal imeniten škof in o Janezu, pekárskem učenci, ki je iz Trsta dospel v Tulon na Francosko k bogatemu trgovcu, po nedolžnem bil k smrti obsojen, potem pa, ko se je pokazala njegova nedolžnost, dobil bogatega trgovca hčer v zakon ter sam bil imovit trgovec v Tulonu, kjer je srečno našel svojega izgubljenega očeta, kakor škof Pavel svojo mater Nežo. Redka je bila ta knjiga že pred petindvaj-

setimi leti in kdor jo je imel, čuval jo je kot drag zaklad. A vendar na Kranjskem ni bilo človeka, ki ne bi bil na pamet znal povesti o Svetinu. Ob nedeljah in ob zimskih večerih so jo ljudje prebirali kakor zlato knjigo in potem leta in leta še menili se o čudnih dogodkih, katere so prebili Svetin in njegova sinova, tako da je njé vsebina na Kranjskem postala pravo narodno blago. Ni se nam zatorej čuditi, ako je jeden najizbornejših pisateljev naših, g. Fr. Levstik, o tem prvem in narodu našemu predragem romanu slovenskem napisal obširno razpravo in oceno v Janežičevem Glasniku ter že pred več nego dvajsetimi leti izrekel željo, da bi se ta knjiga iz nova natisnila. Srečna je bila zatorej misel, „Svetina“ dati v drugem natisu na svetlo in za to misel in nje izvršitev moramo hvaležni biti g. Ivanu Tomšiču, vrlemu uredniku „Vrtčevemu“, ki tako lepo berilo pripravljaja mladini slovenski. G. izdajatelj v predgovoru piše tako: „Že davno je bila obča želja slovenske mladine prijateljev, da bi povest o Svetinu prišla zopet v dézel. Ta želja se do zdaj ni bila izpolnila, da-si je minilo že 45 let, odkar je prvič natisnena (1836 l.), in ta natis je zdaj takó redek, da ga je težavno dobiti v roke. Tediž, ko je bila slovenska knjiga priprostim ljudém še jako redka prikazen, čitala se je rečena povest povsod s tolikim veseljem, da je do malega ni bilo liše, v kateri bi je ne bili poznali, samo če je kdo v hiši znal čitati na knjigo. Zatorej mislim, da bi moja „Knjižnica slovenske mladine“ izvestno lepše in boljše knjige ne mogla prineesti, nego li je knjiga o Svetinu, katero je spisal pokojni Višnjiški župnik Janez Cigler, ki se je v Vódmotu pod Ljubljano bil porodil v 7. dan maja 1792. l., in umrl v 11. dan aprila 1869. l. v Višnjižgori. Razven nekaterih raznoličnih molitvenikov in Svetinove povesti je spisal tudi „Življenje sv. Heme;“ potem „Deteljico, ali življenje treh kranjskih bratov francoskih soldatov“ (1863. l.), in mično povest „Kortonica, koroška dekljica,“ katero je 1866. l. dala družba sv. Mohora v Celovci na svetlo. — Toliko o moži, ki je oče povesti, katero s to knjižico Tebi, mladina slovenska predraga, podajem in želim, da bi jo čitala z enakim veseljem, s kakeršnim smo jo čitali i mi, kadar smo bili še v Tvojih letih srečne mladosti. Zatorej knjižico, ki je napisana Tebi v pouk in zabavo, vzprími z ono dobrohotnostjo, s kakeršno si vzprijela i prvi dve moji knjižici; ako storiš to, dovolj mi bode plačila za trud, ki sem ga imel, o knjižico iz nova dajoč na svetlo.“ Mi ta prvi slovenski narodni roman svojim čitateljem najtopleje priporočamo. Lepše povesti od Svetina g. Tomšič ne bi bil mogel podati naši mladini.

Šolske knjige slovenske. Te dni je bila dotiskana nova učna knjiga slovenska: Zemljepis za prvi razred srednjih šol. Spisal in založil Janez Jesenko. Cena 45 kr. V Ljubljani 1882, velika 8, 116 str. Natisnila „Narodna Tiskarna“. Tako nas je g. profesor Jesenko oskrbel z vsemi učnimi knjigami, kolikor jih za zemljepisno-zgodovinsko stroko potrebujemo v nižjih razredih naših srednjih šol. Ker je njegove „Občne zgodovine“ I. del že pošel, izdal ga bode v kratkem g. pisatelj v drugem natisu. Občno zgodovino za višje razrede srednjih šol ima prof. Jesenko tudi pripravljeno in izdá jo, kadar se pokaže, da je bodemo potrebovali. — Bambergovega „Latinsko-slovenskega slovarja,“ ki bode obsegal okolo 30 pol. natisnutih je do zdaj že 24 pol. Knjiga bode gotova do 15. septembra. — Senekovičeva „Fizika“ bode do božiča dotiskana. — Natisovanje prof. Kermavnarjevih „Slovensko-latinskih vaj za III.

in IV. gim. razred“ dospelo je do 5. pole. — Na dalje je prišla na svetlo: Fizika za nižje gimnazije, realke, učiteljska. Spisal in založil J. Čebular, c. kr. višje realke profesor v Gorici 1882, 8, 90 str. Natisnila hilarijanska tiskarna. Cena 80 kr. A knjiga ni cela, ampak obseza samo učivo, kolikor ga treba za poučevanje v bodočem šolskem letu; drugo polovico obeta g. pisatelj izdati vsaj do 15. febr. 1883. l. Obširnejše, knjigo hvaleče poročilo o Čebularjevi „Fiziki“ priobčuje prof. A. Šantel v goriški „Soči“ št. 33. t. l.

V obrambo. Odgovor „Slovenca“. Založil S. Gregorčič. Cena 20 kr. V Ljubljani 1882, 8, 18 str. Natisnila „Narodna Tiskarna“. Založil Ig. Gruntar. To je krasno opravljen ponatis znane in duhovite Gregorčičeve obrambe iz „Ljubljanskega Zvona“. Nasprotniki Gregorčičevi naj te knjižice ne prezró, morebiti se vendar še spokoré.

Gregorčičevim kritikom odgovor in pouk. Cena 30 kr. V Ljubljani 1882, 8, 27 str. Tiskala „Narodna Tiskarna“. Založil Janko Pajk. — Ta knjižica ostro odgovarja vsem tistim, ki so Gregorčičeve poezije bodi-si s cerkvenega, bodi-si z estetičnega stališča grajali. Priporočamo jo vsem, ki se resno brigajo za našega pesništva razvoj.

G. A. Förster je uglasbil Gregorčičevi pesni „Njega ni“ in „Sirota“. a g. Ludovik Hudovernik v Mariboru pesen „Naša zvezda“.

Slovenski umetniki. G. Fr. Grbič, znani skladatelj in operni pevec slovenski, ki je zadnje leto pel v Lvovski operi, imenovan je za profesorja na poljskem konervatoriji v Lvovu. — G. operni pevec Josip Nollu pel je letošnje poletje z veliko pohvalo v Pragi, a bodočo zimo bode pel pri operi v Forliji in v Rimu. — Slavnoznan slikar naš, g. I. Wolf okrasil je kapelo sv. Frančiška in pročelje frančiškanske cerkve v Ljubljani z novimi prekrasnimi freskami. — Drugi slikar slovenski, g. Schlegl, ki po zimi biva navadno na Italijanskem, osobito v Firenci, olepšal je budanjško cerkev poleg Vipave z novimi freskami, katere močno hvalijo.

Dea narodna praznika praznoval je minuli mesec slovenski narod ter z njima pokazal, kako ve ceniti in čestiti spomin zaslužnih pisateljev svojih. Dne 13. avgusta odkrila sta se slovesno pokojnemu M. Tonejcu-Samostalu v prijaznih Gorjah nad Bledom dva spomenika: grobni kamen in spominska plošča na njegovem rojstvenem domu.

Grobni spomenik je ukusno naredil iz domačega marmorja radovljiški kamenar g. Vurnik; na vrhu je okrašen z zlatimi arabeskami in pisateljskimi emblemi (zvitke papirja in pero), vzdian je v cerkveni zid in ima ta napis:

Tu počiva

Matej Tonejec Samostal,

profesor in meščanski učitelj,

rojen 9. septembra 1846, umrl 15. maja 1882.

Blag mu spomin!

Dolžan ni samo, kar veleva mu stan,
Kar more, to mož je storiti dolžan!

Spominska plošča vzdana na rojstvenem domu v Gorjah ima ta napis:

Tu se je rodil

Matej Tonejec,

rojen 9. septembra 1846, umrl 15. maja 1882.

Slovesnost je poveljevalo krasno petje in mnogobrojno zbrano občinstvo, med katerimi je bilo videti tudi nekoliko zastopnikov hrvatskega in českega naroda.

Drugi narodni praznik je bila velikanska narodna slavnost, katero je odbor za Jurčičev spomenik priredil 15. avgusta na Muljavi in v Zatičini o priliki, ko se je na Jurčičevem rojstvenem domu na Muljavi vzdala in odkrila spominska plošča s tem napisom:

V tej hiši je bil porojen v 4. dan marcija 1844. leta

Josip Jurčič,

pesnik in pisatelj slovenski.

Postavil hrležni narod 15. avgusta 1882.

Jurčičeva slavnost — tako piše odlično pero v goriški „Soči“ — vršila se je v najlepšem, uzornem redu. Udeležitev od vseh stranij je bila res velikanska, bilo je gotovo kakih 7000—9000 ljudi navzočnih. Kakih 400 voz pripeljalo se je na Muljavo, iz same Ljubljane nad 50. Navdušenost je bila tolika, tako iskrena, neprisljuna, neponarejena, kakeršne dozdej še pri nobenem narodnem shodu-videl nisem. Kersnikov slavnostni govor in pogled na staro Jurčičevo, poleg govornika plakajočo mater privabil je mnogim iz množice odkritosrčno solzo v oko.

Hiša Jurčičeva na prijaznem holmci stoječa je nizka, skromna, s slamnato streho krita, a snažna koča. Nizka je hiša, toda črna, v njeno belo steno vzdana plošča, ki z zlatimi črkami pripoveduje, da pod to uborno streho je tekla zibel duševnega velikana Jurčiča, dela to nizko hišico zdaj imenitnejšo kakor mnogo visoko palačo bogatinov Jurčičevi čestilec so bili na poti k svečanosti in od nje gredoči povsod najsijajneje vzprejeti: povsod slavoloki, streljanje, pozdravljanje, živioklici. Videlo se je povsod, kako se je narod vzbudil, kako ima narodna stranka neizgubna tla na deželi.“

Mi temu kratkemu popisu dostavljamo še to, da je veliko peto mašo na Muljavi s pomočjo domačih gospodov kaplanov Kljuna in Podboja služil g. prof. T. Zupan in da je bil v Zatičini na posestvu gostoljubivega gospoda Fortune poleg mnogobrojnega občinstva zbran cvet slovenske inteligencije; opazovali smo tukaj dva državna poslanca (dr. Vošnjaka in V. Pfeiferja), dva deželna poslanca (L. Svetca in dr. Zarnika), okrajnega glavarja Grila, več mestnih odbornikov ljubljanskih (podžupana Fortunov, dr. Drča, dr. Bleiweisa), dolgo vrsto slovenskih pisateljev, profesorjev, notarjev, justičnih uradnikov, učiteljev in mnogo tujih gostov, tako n. pr. prof. dra. Celestina iz Zagreba, pesnika S. Gregorčiča z Goriškega, skladatelja Davorina Jenka iz Belega Grada, Poljaka viteza Smolskega z Dunaja itd. Krepki, živi, ognjeni govori povzdigovali so občno navdušenje. Telegramov je od vseh stranij slovenske zemlje došlo 67. Gotovo vsakemu udeležniku ta lepi narodni praznik ostane nepozabljiv.

Slovanski gostje v Ljubljani. Zadnje tedne smo v Ljubljani spet imeli nekoliko odličnih gostov slovanskih. Videli smo českega pesnika g. Mokrega, ki se je vrlo zanimal za literarne razmere naše; videli smo poljskega pisatelja g. Antonija Donimirskega iz Torana na Pruskem, bivšega poljskega poslanca na državnem zboru nemškem, zdaj bivajočega v Varšavi; videli smo naposled poljskega novinarja g. viteza Smolskega. Vsi ti gospodje so se natančno poučili o naših literarnih, narodno-gospodarskih in socialnih odnošajih ter so obétali, da bodo po českih, oziroma poljskih listih pisali o Slovencih in tako pospeševali medsebojno spoznavanje slovanskih narodov.

Slomškovi zbrani spisi. Čitatelje svojega lista opozarjamo na denašnji inserat g. Mih. Lendovška, vikarja v Ptuj. Po znižani ceni — za neznatnih 1 gld. 90 kr. — vrli izdavatelj Slomškovih zbranih spisov prodaje tri krasne knjige slovenske: 1. pesni, 2. basni, 3. životopise. Slomškovih spisov ne bi smeli pogrešati v nobeni poštenoslovenski hiši, a vendar čujemo, da se knjige kaj počasi razpečavajo, kar ni posebno lépo za nas. Pri istem gospodu dobivajo se tudi „Val. Orožnovi spisi“ po 50 kr. broširan izvod.

Preširnova ura. V „Ljubljanskem Zvonu“ (II. 8, 467) pripoveduje g. prof. T. Zupan, da je bila Preširnova žepna ura po pesnikovi smrti na javni dražbi v Kranji za 10 gld. prodana. To je zmota. V ustnem testamentu, katerega je dr. Preširen 6. februarja 1849. leta naredil pred pričami: Matevž Mayr, Anton Achtschin in Valentin Čemžer in katerega je 15. februarja 1849. l. sub/. c. kr. okrajna sodnija Kranjska v zapisnik vzela, pravi Preširen: „Auch die goldene Sackuhr soll obigen zwei Kindern der Jelovšek gehören“. Preširnovu uro je tedaj podedoval njegov sin in po njega smrti Preširnova hči Ernestina, katera jo je hranila do l. 1855. A to leto se je Jelovškovim tako slabo godilo, da je Ernestinina mati pesnikovo zlato uro izročila ljubljanskemu advokatu dr. Rudolfu, váruhu Preširnovih otrok, in ta jo je svojemu pisarju prodal za 20 gld. To poročilo nam prihaja od tako zanesljive strani, da mu ni možno oporekati.

Poslednji „Kranjski Čebelar“, preč. g. dr. Jarnej Levičnik, dekan pri Sv. Mohorji na Koroškem, obhajal je 5. avgusta svojo zlato mašo. Porójen 15. avgusta 1808. leta v Železnikih, bil je v duhovnika posvečen 5. avg. 1832. leta. Novo mašo je pel isto leto v nedeljo po sv. Jarnej v farni cerkvi domačega kraja, kjer je obhajal tudi l. 1857. ravno isto nedeljo sreberno sveto mašo; zlato mašo pa je opravil na tihem v št. mohorski podružni romarski cerkvi „Maria Thurn“. Bog nam prečestitega gospoda zlatomašnika, pesniškega veterana slovenskega, poslednjega živečega „Kranjskega Čebelarja“ zdravega in krepkega ohrani še mnogo let!

Po „Zgodnji Danici“.

„*Matica Hrvatska*“ zbirala je več let narodno blago, katero je zdaj ukrenila na svetlo dati. Na razpolaganje so jej ogromne zbirke, katerim je za urednika imenovala — kakor smo zvedeli iz privatnega vira — gg. prof. F. Petračića in prof. T. Maretića. — Tudi naša Matica ima mnogo narodnega blaga nabrane in skrajni čas je, da se stvar zgotovi in izdá. Jediní Slovenec ki bi bil vrhu prof. Kreka temu delu sposoben, je g. profesor Matija Valjavec v Zagrebu. Do njega naj se Matica obrne in potem se nam je nadejati, da pride v kratkem naše narodno blago izvrstno urejeno v tisek.

M. M.

Hrvatska književnost. Vienac gorskog i pitomog cvietja. Hrvatsko-srbska pjesmarica. Uredio J. A. Kaznačić. Drugo umnoženo izdanje. U Dubrovniku. Naklada tiskare Dragutina Pretnera 1882. 16, 247. Cena 60 kr., po pošti 65 kr. — Hrvatje imaju dokaj pesmaric; najrazširjenija je Deželičeva, najcenejša pa neki Sušaški fabrikat te vrste. Gotovo je veselo znamenje, ako se je takega dela lotil tudi znani rodoljub in pisatelj Dubrovniški, J. A. Kaznačić. V njegovi zbirki nahajajo se najlepše za petje pripravne pesni hrvatske i srbske, narodne in umetne. Narodnih je 70 in priznavati treba, da so tu biseri narodne poezije srbske in hrvatske zbrani in z večšo rokó urejeni. Umetnih pesnij je isto toliko; žal da je urejevalec prezrl dva znamenita pesnika Jakšiča in Jorgovaniča. — Savka i Stanko. Izvorna pripoviest odraslijoj mladeži. Napisao Davorin Trstenjak. V Zagrebu, 1882, mala 8^{ka}, 220. Nakladom hrv. knjiž. sora. Marljivo delujoči pedagogički zbor v Zagrebu pridobil si je veliko zaslugó, da je omogočil izdanje te prelepe povesti. Gospod Trstenjak je kot pisatelj pripovedek za mladež v Hrvatih na dobrem glasu, in tó po pravici, kajti ta knjižica ni prvo njegovo delo v tej stroki; hrvatska književnost je pa baš v tej vrsti povestij jako slaba. Jezik povesti je lep, a izdanje elegantno. Cena —? — Naš zemljak g. prof. Fr. Marn sestavil je po Karlu Kurzu učno knjigo: Njemačka vježbenica za prvi razred srednjih škola. Založila je to 9½ pol obširno delo deželna vlada hrvatska in postavila knjigi ceno na 45 kr. — Hrvatska Vila dné 5. srpnja 1881 na slavu sv. Cirila i Metoda. Od Mihovila Pavlinovića. 35 str., 25 kr. Slavenski apostoli Kiril i Metodije i istina pravoslavija. Napisao dr. Nihola Milaš, ocijenio dr. A. Franki. 53. Cena 20 kr. — Dvie sluge. Pripovedka iz bilježnice Stjepana Dragoića. 57. Cena 30 kr. Kratko ali lepo delce, vredno, da se pazljivo prečita. — Crtrice i pripoviesti iz bosanskog života. Napisao Vjekoslav Wiesner-Livadić. Te črtice natisnene so bile že prej v „Vienci“ in „Obzoru“ ter so se občinstvu toli prikupile, da jih mora pisatelj še v posebni knjižici na svetlo dati. — Razbibirige Pjesme. Spjevao Milan Kasumović. U Srk. Karlovcih. Štampa Koste Pavlovića 1882. Nič posebnega! — Bazilika sv. Dimenta u Rimu. Povjestno arkeologičke crtrice. Od prof. Fr. Bulića. 68. 25 kr. — Ko bi slovensk-cerkven list tó delce preloženo priobčil! — Jugoslovanske akademije znanostij in umetnostij zgodovinsko-jezikoslovni odsek imel je dné 21. junija javno sejo, v kateri je čital pravi član in varuh zagreb. nar. muzeja, prof. Š. Ljubić razpravo: „Novi prilozi za dalmatinsko epigrafiju.“ Ljubić našel je v Benetkah dva rokopisa iz 16. stoletja; v teh rokopisih zabeleženih je 135 rimskih napisov iz Dalmacije, o katerih Mommsen (Corpus Inscript.) ničesa ne vé. Matem.-prirod. odsek imel je 7. julija sejo, v kateri je čital pravi član, prof. Š. Brusina „o hrvatskoj fauni.“ — V „Mittheilungen des Institutes für österreichische Geschichtsforschung“ natisnena je jako zanimljiva razprava „Die historischen Arbeiten der südsl. Akademie der Wissenschaften in Agram. Von Dr. Fr. Rački.“

M. M.

Srbska književnost. Zabeležiti mi je denes zopet nekoliko bolj ali menj znamenitih knjižnih proizvodov srbskih: Boka Kotorska. Mali srpsko-narodno-književni zabavnik za srpsku mladež. Napisao i uredio Jovan Šarić. Knjiga prva. U Novome Sadu. U štampariji A. Pajevića 8. 62. — Najbolje priporočilo

~~a m o r n
M a e s
R o m a~~

Uganjke.

VII.

Sestavi iz teh črk: *aaaa mmmm oo rrrr ss* štiri besede ter zapiši drugo pod drugo tako, da se bo dala vsaka beseda (z istim pomenom) štirikrat brati na štiri razne strani. Pomen teh besedij je: 1. bog ljubezni, 2. bog vojska, 3. najslavnejše mesto vesoljnega sveta, latinski pisano, 4. slovenski adjektiv.

H. Zorn.

Prost *rest* *Riot*
VIII.

S *t* je veliko mesto; s *p* del človeškega telesa; s *k* sveto opravilo; z *b* nahajah ga mnogo po gozdih. Kaj je to?

brst

IX.

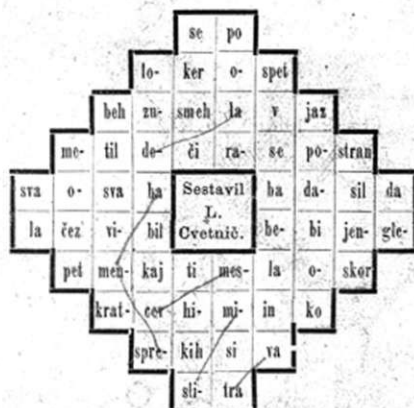
Z *d* ni nikdar sramotno; s *č* imej odprto; s *c* je najboljšo vsako delo z *s* naj bi vedno čedno bilo; z *b* pa platno in perilo.

Fr. Tomšič.

*delo
celo
celo
selo
bela*

X.

Skakalnica.

Uganjki v zadnji številki: V. Logograf. 1. Amsterdam, 2. Leviko, 3. Ferdinand, 4. Okiški, 5. Nemen, 6. Zarod, 7. Mefisto, 8. Ostvar, 9. Šenoa, 10. Eržen. — Začetnice od zgoraj doli dajo: **Alfonz Moše**, a koncevke od zdolaj gori: **Narodni Dom**.

VI. Skakalnica obseza pesen „Roža“ na 103. str. S. Jenkovihih pesnij.

Pogodili so obe uganjki gg.: 1. A. Krašovic v Cirknici; 2. J. Škerlj, c. k. sod. adjunkt v Kranji; 3. Fran Kogoj, dijak v Logatci; 4. M. Zarnik, nadučitelj v Trnovem; 5. V. Verderber, dijak v Ljubljani; 6. Roza Kosova, uč. soproga v Krašnji; 7. L. Rakovec, vikar v Škocijanu; 8. Fran Ovsec, dijak v Gotni Vasi; 9. J. Schweiger v Cрномlji; 10. Janez Gajšek na Reki; 11. J. Pečnik, gimnazijalec v Mariboru; 12. E. Kozel, šestošolec v Ljubljani; 13. V. J. Kranjc, c. kr. inž. stotnik v Krensu; 14. Marija Kobilca v Ljubljani; 15. J. Hladnik, sedmošolec v Rovtjah; 16. Ant. Rójce, dijak v Ljubljani; 17. Mohor Pirnat v Ormoži; 18. Fridolin Kaučič, častn. namestnik v Mariboru; 19. Marija Kavčič, učiteljica v Loškem Potoku; 20. A. Huber v Bolci. — Samo logograf so pogodili: 1. Ant. Brezovnik v Vojniku; 2. Fr. Stele v Kamniku; 3. Ivan Urbance v Ptuj; 4. Fr. Ferjančič, dijak v Gorici; 5. Ant. Petek, dijak v Ljubljani; 6. Jos. Petkovšek, petošolec v Ljubljani; 7. Fr. Japelj, dijak v Ljubljani; 8. Al. Martinz v Ljubljani; 9. Jos. Očepek v Mlšah; 10. Fr. Vrečko, dijak v Žegru. — Samo skakalnico so pogodili: 1. Antonija Kuez v Spodnji Šiški; 2. Fr. Tomšič v Imsta; 3. Jos. Vidmar, dežnik v Ljubljani.

I N S E R A T I

„LJUBLJANSKEGA ZVONA“.

Vsak inserat četrt strani obsežen stane vselej po 3 gld., če se tiska jedenkrat, po 2 gld. 50 kr., če se tiska dvakrat in po 2 gld., če se tiska trikrat. Pri daljših inseratih, osobito ako se tiskajo večkrat, dajó se znatni odstotki. Inserate vzprejema „Ljubljanskega Zvona“ upravništvo v Ljubljani, na Marije Terezije cesti 5.

J. GIONTINI,

knjigarna, trgovina z umetnostnimi izdelki in muzikalijami, kakor tudi s papirjem in pisalnim orodjem v Ljubljani, Mestni trg, št. 24

priporoča se za oskrbovanje vseh v to stroko spadajočih stvari, katere se vsakikrat hitro in jako ceno oskrbujejo. Velika zaloga slovenskih molitvenih bukvic in slovenskih ljudskih spisov. (12—9)

M. Neumann-ova

velika zaloga narejenih oblek za gospode, dečke in otroke.

Velik izbor ženskih oblek.

V Ljubljani, Slonove ulice št. 11.

(4—4)

J. Jurčičevi zbrani spisi I.

Deseti brat, 1 gld., po pošti 1 gld. 5 kr.

J. Jurčič Rokovnjači, 50 kr., po pošti 55 kr.

so ravnokar v novem izdanji izšli.

Zaloga v Ljubljani J. Giontini, knjigarna mestni trg.

Dobivajo se i v Zagrebu: L. Hartmann, knjigarna; v Celji: Th. Drexel, knjigarna; v Gorici: J. Dase, knjigarna; v Gradci: Leuschner & Lubensky, knjigarna; v Celovci: Leon, knjigarna; Ed. Liegel, knjigarna; v Mariboru: J. Leon, knjigarna; v Novem Mestu: J. Krajec, knjigarna; C. Tandler, knjigarna; v Trstu: J. Dase, knjigarna.

V knjigarni J. Giontinija
v Ljubljani se dobiva
brošura :

Pravda
o
slovenskem šestomeru.

Odgovor mariborskemu še-
stomerniku
Janku Pajku.

Cena 25 kr., po pošti 30 kr.

Po znižani ceni

se dobivajo „**Slomškovi**
zbrani spisi“ pri g. iz-
datelju Mih. Lendovšku
v Ptuj (Pettau) in sicer:
I. Pesni po 50 kr. —
II. Basni po 70 kr. —
III. Životopisi po 70 kr.

Pri istem oddajejo
se tudi „**Val. Orožnovi**
spisi“ in to po 40 kr.
broširan izvod.

(6-3)

F. A. Supančič

v Ljubljani,

največja zaloga raznih klo-
bukov in slamniov za go-
spode, dečke in otroke
po jako primernih cenah.

Glavna zaloga Stari trg št. 1. Filijala Slonove
ulice tik Gnezdore kavarne.

Naročila z dežele se prav v
ceno izvršujejo in se embalaža
najceneje zaračuna. Za mnoge na-
ročila se priporoča sl. občinstvu,
osebno prečastiti duhovščini

S spoštovanjem

F. A. Supančič

v Ljubljani,

Stari trg št. 1.

(6-5)

Pogrebna ustanova

Frana Doberleta

v Ljubljani

priporoča svoje takozvane

imitirane rakve od
kovin.

Izdelane so od lesa v jako lepi obliki
in solidno, **sliene** so po metalni barvi
z bogatimukusnim lišpom od bronu **prav**
vim ra vam od kovin popolnem
in so **ravno tako cene, kakor do**
zdaj navadne lesene rakve.

Na telegrafično naročilo z naznanjeno
dolgotno mero pošiljajo se takoj na vse
želozniške postaje.

Ustanova deva na **prost oder in**
pokopava, ona tudi oskrbuje **sijajno**
dekoriranje in pogrebe v Ljubljani
in zunaj mesta kakor tudi oskrbuje **venec**
in **trakove z napismi**, naposled tudi
transport mrličev na vse kraje to-
in izozemstva in se priporoča v ceno oskr-
bovanje.

(6-5)

C. kr. privilegirana

Riunione Adriatica di Sicurtà,

Jadransko zavarovalno društvo,
najstarejše avstrijsko zavarovalno
društvo ustanovljeno l. 1822.

Ustanovni kapital: 20.000.000 gld.

Prejema proti dober kup
premijam in najkulantnejšim po-
gojem zavarovanje proti ognju
in transportnim škodam, kakor
tudi zavarovanja na življenje
in nesrečne slučaje v raznih
kombinacijah.

Glavni zastopnik za Kranjsko

J. Perdan,

trgovec in hišni posestnik, cesarja
Jožefa trg

v Ljubljani. (12—9)

Umetne zobe in zobovja

postavlja po najnovejšem
amerikanskem zistemu v
zlatu, vulkanitu ali celoloidu
brez bolečin. Plombira z zla-
tom itd.

Zobne operacije izvršuje po-
polnem brez bolečin

s prijetnim mamilom

zobni zdravnik

A. Paichel

v Ljubljani,

poleg Hradskega železnega
mostu v I. nadstropji.

(12—9)

B. Schitnik in Kunst

v Ljubljani, Judovski ulice št. 4.

Bogata zaloga **obuval** vsako-
vrstne lastne fabrikacije iz razno-
vrstnega usnja, po naj novejših
modnih žurnalnih izdelanega, pri-
poročata po najnižjih cenah

B. Schitnik in Kunst

v Ljubljani.

Izdelana obuvala si lahko
vsak pogleda in izbere iz naše zlo-
ge.

Popravila vsake vrste izvršu-
jejo se natanko in hitro po naro-
čilu in se zaračunajo po najnižjih
cenah.

Naročila **po pošti** se hitro,
solidno in točno izvršujejo, ako se
nam pošlje uzorno obuvale.

Mere se za poznejša naročila
skrbno spravljajo in cenilniki
franko razpošiljajo. (12—9)

Gostilna pri „Ogrski Kroni“

v Zagrebu.

(Hôtel zur ungarischen Krone.)

Podpisani naznanjam sl. občinstvu, po-
sebno potnikom iz slovenskih pokra-
jin, ki hodijo v Zagreb, da sem dné 1. no-
vembra m. l. zopet prevzel

gostilno pri „Ogrski Kroni“

v Zagrebu, sredi mesta, v Illici,
blizu Jelacičevega trga.

Naj se vsakteri potruditi k meni priti,
ki želi biti dobro postrežen; pripravljena
je zmerom najboljša pijača in izvrstna kuhinja,
a še posebno priporočam potujočemu
občinstvu snažna in v ceno **prenočišča**.
V obče pa obetam, da bodem vedno skrbel
z vso močjo za to, da bodo moji gosti za-
dovoljni s postrežbo, kakor tudi z nizkimi
cenami.

Pri vsakem dohodu železniškega vlaka
stoji na kolodvoru moj omnibus.

Janez Kregar,
gostilničar.

(12—9)

Resnično je šivalni stroj dan danes že nepogrešno hišno orodje za vsako hišo in razširjenega je na milijone komadov po raznih stanovih človeških.

Šivalni stroj lepša vsaki salon, navdušuje dame in igraje gospe napravljajo svojo obleko, perilo in druge stvari. Nihče, kdor ga še nima, naj tedaj ne zamudi istega kar najhitreje pri meni naročiti, pa to samo tedaj, ako želi zanesljiv, gotov, dober, soliden in primeren šivalni stroj kupiti, a ne zametati novcev za ponarejen šivalen stroj.

Velikanska zaloga pravih ameriških Singerjevih strojev, od katerih se jih rabi že sedaj 4.000.000 komadov, nadalje mnogokrat izboljšanih pravih Wheeler-Wilson-strojev, med temi najnovejša vrsta z ravno iglo, konečno originalni stroji Elije Howeja, ki je šivalne stroje iznašel v Newyorku z najnovejšimi neverjetno umetnimi popravami, nahaja se pri meni. **Zastopstvo** vseh teh pravih strojev je po pogodbi za vso Kranjsko le **v mojih rokah** in, hvala Bogu, vsled konkurencije s **slabo ponarejenimi stroji**, kateri svoji nalogi nikdar že zdaj ne zadostujejo, a ki bodo še menj zadostovali v prihodnje, prisiljen sem bil, da sem v Ljubljani najel še **jedno prav veliko prodajalnico** in da sem svoje delavske moči znatno pomnožil.

Prodajam vsakega teh za 5 let garantiranih strojev, kakor že več let, tudi zdaj proti majhenim mesečnim vplačilom na obroke od 4 do 5 glđ. in na aro od 10 do 15 glđ. Po tem potu je mogoče prav lahko kupiti danes tako v ceno potrebni šivalni stroj. Ako treba poprav pri šivalnih strojih, oskrbujejo se v moji mehanični delavnici brzo in najboljše. Tudi se prevzema čiščenje strojev.

Velika zaloga svile za stroje, evirn na vretenih in v mrežah, velika zaloga v ovčji in bombažni robi, isto tako v iglicah za šivalne stroje. Posamezni oddelki za šivalne stroje dobivajo se pri meni boljši in cenejši, kakor kje drugod.

Neprestano imam tudi v zalogi proti ognju in ulomu popolnem varne **blagajnice od F. Wertheima in Comp.** tudi po izredno nizkih izmanjšanih fabriških cenah.

Za solidno in točno postrežbo jamči moja dobra že 11 let v Ljubljani obstoječa in po vsej deželi Kranjski dobro znana firma, katera se priporoča i nadalje blagovoljnosti sl. občinstva in za mnoga naročila najiskrenejše s spoštovanjem

(12—9)

Fran Detter.

Ljubljana, Mestni trg 168 na oglu pod Trančo poleg železnega mosta.

Lekarna „pri samorogu“

Jul. pl. Trnkóczy-jeva
na Mestnem trgu v Ljubljani.

priporoča p. n. občinstvu sledeče, zmerom sveže (frišne) vsled dolgoletnega izkustva kot **izvrstno uplivne** priznane specialitete, izkušena domača in **homeopatiška zdravila:**

Cvet zoper trganje,

po dr. Malču,

je odločno najboljšo zdravilo zoper protin ter revmatizem, trganje po udih, bolečine v križi ter živcih, oteklino, otrpnele ude in kite itd., malo časa če se rabi, pa mine popolnem trganje, kar dokazuje obilno zahval. Zahteva naj se samo „cvetu zoper trganje po dr. Malču“ z zraven stajecim znamenjem; 1 steklenica 50 kr.

Planinski želišni sirop kranjski,

izboren zoper kašelj, hripavost, vratobol itd.; 1 stekl. 66 kr. Koristnejši nego vsi v trgovini se nahajajoči soki.

Pomuhljevo (Dorsch) jetrno olje,

najboljše vrste, izborno zoper bramoro, pljučnico, kožne izpuške in bezgavne oteklino. 1 stekl. 60 kr.

Anaterinska ustna voda,

najboljša za ohranjenje zob ter zobnega mesa in takoj odpravi smradljivo sapo iz ust. 1 steklenica 40 kr.

Kri čistilne krogljice, o. kr. priv.,

ne smelo bi se v nijednem gospodinjstvu pogrešati in so se uže tisočkrat sijajno osvedočile pri zabasanji človeškega tolesa, glavobolu, otrpnenih udih, skazenem želodcu, jetrnih in obistnih boleznih, v škatljah à 21 kr.; jeden zavoj s 6 škatljami 1 gl. 5 kr. Razpošiljava se le jeden zavoj.

Mazilo zoper pége,

šinje, bradavice (gréice), rudočico na obrazu itd.; če se je nekaj večerov s tem mazilom namazalo obraz, odpravi vse nesnago z njega brez sledu. — Lonček stane 50 kr.

Angleško mazilo za barvanje las.

Jako dobro in neškodljivo sredstvo za barvanje osivelih las. Lonček z navodom 60 kr.

Aromatična pomada za rast las od dr. Pitha

pospešuje rast las in podeli lasem prekrasen lésk. Lonček 60 kr.

Malinčin in ribizljev sok

iz najboljših štarskih gorskih maline in ribizljev sok, zelo lepo vonječ, čisto in popolnem vztrajen. — Kilo 80 kr.

Jamaica-rum, pravi,

dobivam ga naravnost iz Londona in jamčin za njega izvirnost cene so vsakejake, a tudi v buteljah po 30 kr. in 60 kr. se dobiva

Čaj, naravnost iz Kitajskega,

vedno sveže in najfinije kakovosti in ima znamenit aroma; dalje sonchong, pecco-ovót, carski melang po vsakojakih cenah, a tudi v haliških po 30 in 50 kr.

Najfinejši pariški „Poudre za dame“,

roza in beli; po 30 kr., z rožnim duhom 40 kr.

Homeopatična zdravila

50 pri nas že mnogo let uvedena, katerih p. t. občinstvo v naši lekarni zelo zahteva.

Naročila iz dežele izvršujejo se takoj.

Julij pl. Trnkóczy, lekar in kemik.

Kava,

sladkor, čaj, rum, razni likerji, delikatese, južno sadje, drogeve, eterično olje, esence, razne barve, francoski šampanjec, kakor tudi druga raznovrstna vina v buteljah dobivajo se najboljše in najceneje pri

H. L. Wencla

pri „modri krogli“,
na Mestnem trgu v Ljubljani.

C. J. Hamann.

Zaloga platnenega
perila in modnih
stvarij

v Ljubljani,

na Mestnem trgu št. 17.

Vse perilo je lasten izdelek.

Cenilniki se radovoljno na
zahtevanje pošiljajo.

J. Sparovitz,

juvelir in zlatar v Ljubljani,
mestni trg št. 13,

priporoča sl. občinstvu svojo bogato zalogo juvel, zlatih in srebrnih stvari, katere so vse od c. kr. puncnega urada puncirane. Vsako v mojo stroko spadajoče novo delo, kakor tudi poprave izvrše se pod jamstvom, solidno dobro in ceno. Tudi se kupujejo **biseri, perle, zlato, srebrne** in starinske stvari po najvišjih cenah ali pa zamenjuje.

Vnanja naročila vsake vrste se hitro, točno in ceno izvrše.

Kupujejo se tudi pasi in haube, majolike in tobakire z emajlom in popravljajo murčki, da so ko novi.

Najnovejše iz

pozamentarije,

kakor:

Atlas, faille, pliš, surrah taffet v vseh barvah; korsette, kravate, srajce, manchette, telovniki francoske façone; riš, špice, vezanine, svilante cachanece, robci za gospe in gospe; kakor tudi vsake vrste najnovejših in najfinejših olupševalnih stvari. Trakovi za vence z napisi vred se hitro oskrbujejo.

Priporoča se

Ana Šinkovic,

v Ljubljani, Mestni trg št. 10.

Tudi vnanja naročila se urno in zanesljivo izvršujejo. (6-5)

Adolf Eberl,

stavbeni in pohištveni
barvar. Izdelovalec sli-
kanih napisov.

Lekarnik.

Lastna fabrikacija oljnatih
barv, lakov in firnežev. Pro-
daja na debelo in drobno.

Ljubljana, Marijin trg tik
franciškanskega mostu.

(6-5)

Cenilniki se pošiljajo na vse
strani, kdor jih želi.

Gustav Treo,

trgovina s specerijskim,
materjalnim in barvenim
blagom

v Ljubljani, Preširnov trg št. 1.
tik železnega mosta

priporoča svojo bogato oskr-
beno zalogo

barv, lakov in čepičev
(pinselnov)

za slikarje, mazilce in
lakirarje.

(6-5)

Vnanja naročila se točno
in v ceno izvršujejo.

Železna trgovina

na drobno in debelo

Joh. Nep. Achtschina

(prej Sp. Pessiacka)

Ljubljana, Gledališke ulice 8.

Zaloga hranilnih ognjišč vsake vrste, peči, ki se
dado regulirati, okove pri stavbah in za razno hišno
orodje, vsakovrstno delavno orodje za delo v zemlji pri
zidanji železnic in cest, traverze, cement in debel papir
za strehe, kakor tudi vsakovrstno železo in železno blago
in kuhinjsko orodje.

*Najboljše vrste plugov. Cementirske priprave in ce-
mentirane tehtnice, mere in uteži. Velika zaloga železnih in
prav dobro pozlačenih nagrobnih križev in spomenikov. Velika zaloga vodnih žag
in pil z garancijo.*

Prevzemajo se vsa ključavničarska dela, kakor ognjišča,
železni okovi pri stavbah, ograje, vrata itd.

Zaloga

c. kr. priv. svinčene in cinkove belobe in kemičnih barv iz fabrike CONCORDIA
v Hrastniku.

*Samo pri meni se prodajajo EKSTINKTERJI „Patent Beyhl“, tako imenovani
priročni in prenesljivi samodelujoči, ogenj hitro gaseči aparati.*

Cenilniki in risarje se drage volje razpošiljajo.

(12-9)

„Národna Tiskarna“ v Ljubljani.